

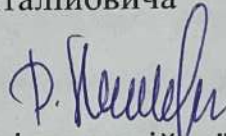
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ
КАФЕДРА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА
на тему

«СТРАТЕГІЇ ПОДОЛАННЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ»

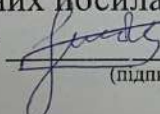
Здобувача 2 року навчання ОР «Магістр»
денної форми спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування» освітньо-
наукової програми «Публічне управління та
адміністрування: інтеграція в ЄС»
Гензура Максима Віталійовича

До захисту

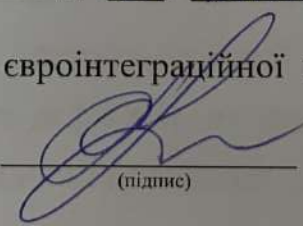
Науковий керівник:
доцент кафедри євроінтеграційної політики,
к. політ. н., доц. Лікарчук Дар'я Сергіївна

Засвідчую, що в цій кваліфікаційній роботі
немає запозичень із праць інших авторів без
відповідних посилань

Здобувач

(підпис)

Робота допущена до захисту в екзаменаційній комісії рішенням кафедри
євроінтеграційної політики від «24» квітня 2026 р., протокол № 18.

В.о. завідувача кафедри євроінтеграційної політики, кандидат економічних
наук, доцент
Гура Вікторія Леонідівна
(підпис)

КИЇВ – 2026

АНОТАЦІЯ

Гензур М. В. Стратегії подолання корупції в Україні в контексті євроінтеграційних зобов'язань. – Кваліфікаційна магістерська робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна магістерська робота на здобуття ступеня вищої освіти другого (магістерського) рівня галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування», спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування». – Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Київ, 2026.

Наукове дослідження репрезентує комплексний екзегезис теоретико-методологічного базису та праксеологічних модусів функціонування антикорупційного інструментарію в умовах сучасних геополітичних турбулентностей. Автор акцентує увагу на детермінованості національного поступу імперативами євроінтеграційного вектора, що вимагає радикальної ревізії існуючих парадигм публічного адміністрування. Розгляд феноменології корупції крізь призму воєнного стану дозволяє ідентифікувати специфічні деструкції, які нівелюють етос державної служби та загрожують онтологічній безпеці соціуму. Дослідницький дискурс базується на усвідомленні того, що ерозія правових інститутів зумовлює потребу в імплементації інноваційних механізмів стримування та противаг. Синтез когнітивних зусиль спрямовано на обґрунтування концепту антикорупційної стійкості як фундаментальної ознаки зрілої демократії.

Аналітичний огляд генези наукової думки дозволяє експлікувати еволюцію концептуальних дефініцій, де корупційні делікти трактуються як складний системний збій інституційної конфігурації. Встановлено, що імплементація *acquis communautaire* виступає не лише формальною вимогою, а й сутнісним вектором трансформації вітчизняного правопорядку в бік аксіологічних стандартів Європейської Спільноти. Регулятивні інтенції

Європейського Союзу формують жорстку рамку детермінації національних реформ, де кожна преференція обумовлена вичерпною верифікацією антикорупційних зусиль. Механізм «Ukraine Facility» постає як потужний каталізатор системних змін, конвертуючи фінансову підтримку в зобов'язання щодо тотальної прозорості фіскальних операцій.

Дослідження інституційного каркаса превенції демонструє високу складність взаємодії спеціалізованих органів, чия діяльність спрямована на нівелювання умов для виникнення конфлікту інтересів. Функціональна спроможність НАЗК аналізується як ключовий фактор забезпечення політичної доброчесності, що корелює з міжнародними зобов'язаннями перед GRECO та ОЕСР. Автоматизація перевірок декларацій та моніторингу способу життя виступає технологічним бар'єром на шляху до неправомірного збагачення публічних осіб. Інституційна автономія антикорупційних структур є *sine qua non* їхньої ефективності, оскільки будь-яка когнітивна залежність від політичних кон'юнктур призводить до профанації самої ідеї контролю. Секторальний підхід до оцінки ризиків дозволяє точково впливати на найбільш вразливі зони державного сектору, запобігаючи дифузії корупційних практик. Координація зусиль різних гілок влади в цій царині вимагає ювелірної точності в розмежуванні повноважень та усуненні дублювання функцій.

Критична оцінка результативності Антикорупційної стратегії на 2021–2025 роки виявляє певну дисонансність між задекларованими візіями та реальним станом соціально-правової дійсності. Незважаючи на прогрес у цифровізації послуг, залишається актуальною проблема глибинної корупції в судовій гілці та правоохоронних органах, що потребує негайної санітарії. Державна антикорупційна програма розглядається як інструментарій операціоналізації стратегічних цілей, що водночас страждає від хронічного браку ресурсного забезпечення в окремих регіонах. Емпіричні дані свідчать, що подолання корупційної резистентності вимагає не лише репресивних заходів, а й трансформації ментальних моделей сприйняття влади суспільством.

Формування нової Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки має базуватися на принципах проспективної аналітики та врахуванні негативного досвіду попередніх періодів. Новація пропонованого підходу полягає в інтеграції секторальних оцінок ризиків із загальнодержавними індикаторами доброчесності, що забезпечує багаторівневу систему захисту публічних інтересів. Автор обґрунтовує необхідність посилення кримінальної відповідальності за корупційні злочини, вчинені в умовах воєнного чи надзвичайного стану, як засіб генеральної превенції. Стратегічний цикл повинен містити чітко артикульовані КРІ, що дозволяють об'єктивно оцінювати динаміку антикорупційного поступу без ідеологічних маніпуляцій. Важливим аспектом є також розвиток інституту викривачів, що потребує створення безпечного середовища та дієвих гарантій захисту від переслідувань.

Резюмуючи викладене, слід констатувати, що антикорупційна політика України вступає у фазу зрілої трансформації, де кількісні зміни мають перерости в якісну автономію правопорядку. Наукова новизна дослідження полягає в обґрунтуванні гібридної моделі контролю, яка адекватно відповідає викликам постіндустріального суспільства та загрозам гібридної війни. Розроблені рекомендації мають на меті не лише вдосконалення нормативного масиву, а й реформування організаційної культури в органах державної влади. Перспективи подальших розвідок лежать у площині дослідження психологічних детермінант корупційної стійкості особистості в екстремальних соціальних умовах. Остаточне подолання корупційної гідри можливе лише за умови консолідації зусиль громадянського суспільства, експертного середовища та політичного керівництва держави.

Ключові слова: антикорупційна політика, європейська інтеграція, *acquis communautaire*, *Ukraine Facility*, запобігання корупції, державне управління, цифровізація, повоєнна відбудова, конфлікт інтересів, доброчесність, моніторинг, інституційний механізм, стратегічне планування, секторальний підхід, прозорість.

ANNOTATION

Henzur M. Strategies for Combating Corruption in Ukraine within the Framework of European Integration Obligations. – Qualifying scientific work as a manuscript.

Qualifying scientific work for obtaining the educational degree at the second (Master's) level of higher education in the field of study 28 «Public Management and Administration», specialty 281 «Public Management and Administration». – Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine, 2026.

This scientific study presents a comprehensive exegesis of the theoretical and methodological framework, as well as the praxeological modes of functioning, of anti-corruption tools amidst contemporary geopolitical turbulence. The author emphasizes the determination of national progress by the imperatives of the European integration vector, which necessitates a radical revision of existing public administration paradigms. An examination of the phenomenology of corruption through the lens of martial law allows for the identification of specific disruptions that undermine the ethos of public service and threaten the ontological security of society. The research discourse is grounded in the recognition that the erosion of legal institutions creates a need for the implementation of innovative mechanisms of checks and balances. The synthesis of cognitive efforts is aimed at substantiating the concept of anti-corruption resilience as a fundamental hallmark of a mature democracy.

An analytical review of the genesis of scientific thought enables the explication of evolving conceptual definitions, where corruption offenses are interpreted as complex systemic failures of the institutional configuration. It is established that the implementation of the *acquis communautaire* serves not only as a formal requirement but also as an essential vector for transforming the domestic legal order toward the axiological standards of the European Community. The regulatory intentions of the European Union form a rigid framework for

determining national reforms, where every preference is contingent upon the exhaustive verification of anti-corruption efforts. The "Ukraine Facility" mechanism emerges as a powerful catalyst for systemic change, converting financial support into obligations for total transparency in fiscal operations.

An investigation of the institutional prevention framework demonstrates the high complexity of interaction among specialized bodies whose activities are aimed at neutralizing conditions for conflicts of interest. The functional capacity of the NACP (National Agency on Corruption Prevention) is analyzed as a key factor in ensuring political integrity, correlating with international obligations to GRECO and the OECD. The automation of asset declaration verifications and lifestyle monitoring acts as a technological barrier against the illicit enrichment of public officials. The institutional autonomy of anti-corruption structures is a *sine qua non* for their effectiveness, as any cognitive dependence on political opportunism leads to the profanation of the very idea of oversight. A sectoral approach to risk assessment allows for targeted intervention in the most vulnerable areas of the public sector, preventing the diffusion of corrupt practices. The coordination of efforts across various branches of government in this field requires surgical precision in the delineation of powers and the elimination of functional duplication.

A critical assessment of the effectiveness of the Anti-Corruption Strategy for 2021–2025 reveals a certain dissonance between declared visions and the reality of the socio-legal environment. Despite progress in the digitalization of services, deep-seated corruption within the judiciary and law enforcement remains a pressing issue requiring immediate sanitation. The State Anti-Corruption Program is viewed as a toolkit for operationalizing strategic goals, though it simultaneously suffers from a chronic lack of resources in certain regions. Empirical data suggest that overcoming corruption resistance requires not only repressive measures but also the transformation of mental models regarding the public perception of power.

The formation of the new Anti-Corruption Strategy for 2026–2030 must be based on the principles of prospective analytics and the consideration of negative experiences from previous periods. The novelty of the proposed approach lies in

the integration of sectoral risk assessments with national integrity indicators, ensuring a multi-level system for protecting public interests. The author substantiates the necessity of increasing criminal liability for corruption crimes committed under martial law or a state of emergency as a means of general prevention. The strategic cycle must contain clearly articulated KPIs that allow for an objective evaluation of anti-corruption progress without ideological manipulation. A crucial aspect is also the development of the whistleblower institution, which requires the creation of a safe environment and effective guarantees of protection against retaliation.

In summary, it should be stated that Ukraine's anti-corruption policy is entering a phase of mature transformation, where quantitative changes must evolve into the qualitative autonomy of the legal order. The scientific novelty of the study lies in the substantiation of a hybrid oversight model that adequately responds to the challenges of post-industrial society and the threats of hybrid warfare. The developed recommendations aim not only to refine the regulatory framework but also to reform the organizational culture within public authorities. Future research prospects lie in investigating the psychological determinants of an individual's corruption resilience under extreme social conditions. The final defeat of the corruption hydra is possible only through the consolidation of efforts by civil society, the expert community, and the state's political leadership. This work represents a significant contribution to domestic legal science, offering a balanced vision of a future free from the burden of corruption.

Keywords: anti-corruption policy, European integration, *acquis communautaire*, Ukraine Facility, corruption prevention, public administration, digitalization, post-war reconstruction, conflict of interest, integrity, monitoring, institutional mechanism, strategic planning, sectoral approach, transparency.

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ

ANNOTATION

ВСТУП.....	9
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	13
1.1. Еволюція наукових підходів до визначення корупції та формування державних стратегій її подолання	13
1.2. Нормативно-правове регулювання антикорупційної діяльності в Європейському Союзі та <i>acquis communautaire</i>	18
1.3. Інституційний механізм запобігання корупції та роль спеціалізованих превентивних органів.....	25
Висновки до першого розділу.....	33
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ТА ДІЯЛЬНОСТІ НАЗК (2021–2025 РР.).....	34
2.1. Оцінка стану та результатів реалізації Антикорупційної стратегії на 2021–2025 роки та Державної антикорупційної програми.....	34
2.2. Реалізація механізмів фінансового контролю та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності НАЗК	41
2.3. Забезпечення доброчесності політичних фінансів у сучасних умовах та імплементація стандартів GRECO	49
Висновки до другого розділу	53
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СТРАТЕГІЙ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЛАНУ UKRAINE FACILITY ТА ПІДГОТОВКИ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ НА 2026–2030 РОКИ	55
3.1. Удосконалення антикорупційної інфраструктури відповідно до рекомендацій Європейської Комісії (Звіт за 2025 рік).....	55
3.2. Формування Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки з урахуванням цифровізації та секторальних корупційних викликів.....	61
3.3. Забезпечення доброчесності та прозорості у процесах повоєнної відбудови та європейської інтеграції України.....	67
Висновки до третього розділу	72
ВИСНОВКИ	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	79

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Протидія корупції є одним із стратегічних пріоритетів сучасної державної політики України, що набуває особливого значення в контексті повномасштабної збройної агресії Російської Федерації та активізації євроінтеграційних процесів. Набуття Україною статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу у червні 2022 року поставило перед державою якісно нові вимоги щодо забезпечення верховенства права, прозорості публічного управління та ефективності антикорупційних механізмів. Боротьба з корупцією перестала бути виключно внутрішньополітичним завданням і перетворилася на ключову передумову успішності євроінтеграційного курсу та повоєнної відбудови.

Актуальність обраної теми зумовлена низкою взаємопов'язаних чинників. По-перше, завершення дії Антикорупційної стратегії на 2021–2025 роки потребує критичного аналізу досягнутих результатів та осмислення перспектив формування нового стратегічного циклу антикорупційної політики. По-друге, механізм «Ukraine Facility» обсягом до 50 млрд євро безпосередньо обумовлює фінансову підтримку виконанням антикорупційних реформ, що перетворює протидію корупції на питання фінансової безпеки держави. По-третє, масштаб повоєнної відбудови, потреби якої оцінюються у 587,7 млрд дол. США, створює безпрецедентні корупційні ризики, що потребують розробки адекватних інструментів їх мінімізації.

Дослідження проблем антикорупційної політики знайшло відображення у працях вітчизняних та зарубіжних учених. Серед зарубіжних дослідників значний внесок у теорію корупції зробили Р. Клітгард, який запропонував фундаментальну модель $\text{Corruption} = \text{Monopoly} + \text{Discretion} - \text{Accountability}$; Й. Г. Ламбсдорфф, який обґрунтував регулятивний підхід до протидії зловживанням; М. Дженсен та В. Меклінг, які розробили теорію принципала-агента стосовно корупційних відносин; Н. Гроенендейк, який запропонував трирівневу когнітивну конструкцію аналізу корупції. Серед вітчизняних учених вагомий внесок у дослідження антикорупційних

механізмів зробили Б. Головкін, І. В. Матвієнко, Г. В. Муляр, С. В. Подгорець, З. О. Сірик, П. Г. Косяненко, О. С. Бондаренко, В. М. Вільчинська та інші.

Водночас, попри значний обсяг наукових досліджень, проблематика формування антикорупційних стратегій в умовах одночасного перебування у стані війни та активної євроінтеграції залишається недостатньо розробленою. Зокрема, потребують поглибленого вивчення питання секторального підходу до аналізу корупційних ризиків, інтеграції цифрових технологій в антикорупційну політику, а також забезпечення доброчесності процесів повоєнної відбудови в умовах антикорупційної кондиціональності міжнародної допомоги.

Мета кваліфікаційної магістерської роботи полягає у комплексному дослідженні теоретико-методологічних засад та практичних аспектів формування й реалізації антикорупційних стратегій України в умовах європейської інтеграції, а також у розробці науково обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення антикорупційної політики на перспективу 2026–2030 років.

Для досягнення поставленої мети визначено такі **завдання**:

- Дослідити еволюцію наукових підходів до визначення корупції та формування державних стратегій її подолання.
- Проаналізувати нормативно-правове регулювання антикорупційної діяльності в Європейському Союзі та *acquis communautaire*.
- Визначити інституційний механізм запобігання корупції та роль спеціалізованих превентивних органів.
- Оцінити стан та результати реалізації Антикорупційної стратегії на 2021–2025 роки та Державної антикорупційної програми.
- Проаналізувати реалізацію механізмів фінансового контролю та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності НАЗК.
- Дослідити забезпечення доброчесності політичних фінансів та імплементацію стандартів GRECO.
- Обґрунтувати напрями удосконалення антикорупційної інфраструктури відповідно до рекомендацій Європейської Комісії.

Розробити пропозиції щодо формування Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки з урахуванням цифровізації та секторальних корупційних викликів.

Визначити шляхи забезпечення доброчесності та прозорості у процесах повоєнної відбудови та європейської інтеграції України.

Об'єктом дослідження є антикорупційна політика України в умовах європейської інтеграції.

Предметом дослідження є стратегії подолання корупції в Україні в контексті євроінтеграційних зобов'язань.

Методи дослідження. Методологічною основою кваліфікаційної магістерської роботи є сукупність загальнонаукових та спеціальних методів дослідження. Системний аналіз застосовано для дослідження антикорупційної інфраструктури як цілісної системи взаємопов'язаних інституцій та механізмів. Порівняльний метод використано для зіставлення антикорупційного acquis ЄС із національним законодавством України та аналізу досвіду країн-членів GRECO. Метод аналізу та синтезу – для опрацювання нормативно-правових актів, стратегічних документів та звітів міжнародних організацій. Статистичний метод – для оцінки кількісних показників реалізації Антикорупційної стратегії та Державної антикорупційної програми. Метод прогнозування – для обґрунтування перспективних напрямів антикорупційної політики на 2026–2030 роки. Метод контент-аналізу – для дослідження звітів Європейської Комісії, ОЕСР та Transparency International.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у такому:

- *удосконалено:*
 - методологічний підхід до аналізу антикорупційних стратегій шляхом інтеграції секторального аналізу корупційних ризиків із оцінкою виконання міжнародних зобов'язань в умовах євроінтеграції, що дозволяє формувати диференційовані інструменти протидії корупції відповідно до специфіки кожної галузі;

– науково-практичні рекомендації щодо забезпечення прозорості повоєнної відбудови в контексті антикорупційної кондиціональності механізму «Ukraine Facility»;

- *дістало подальший розвиток:*

– обґрунтування гібридної моделі антикорупційного контролю, що поєднує автоматизований цифровий скринінг із глибинними перевірками кваліфікованими фахівцями;

– визначення ролі цифровізації як наскрізного інструменту антикорупційної політики, інтегрованого у всі напрями державного управління.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що сформульовані висновки та рекомендації можуть бути використані Національним агентством з питань запобігання корупції при розробці Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки та відповідної Державної антикорупційної програми; органами державної влади при імплементації антикорупційного аспис ЄС; а також у навчальному процесі при підготовці фахівців зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування».

Публікації. За темою магістерської роботи оприлюднено тези доповідей у матеріалах 2 наукових заходів (прийнято до друку).

Апробація матеріалів роботи. Основні результати та висновки дослідження були представлені та обговорені на таких наукових майданчиках: Міжнародний круглий стіл «Соціальна згуртованість, зменшення регіональних нерівностей, єдність цінностей» (м. Київ, 7 травня 2026 р. — *прийнято до друку*); Щорічна Всеукраїнська науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих учених «Шевченківська весна – 2026» (м. Київ, 2026 р. — *прийнято до друку*).

Структура та обсяг кваліфікаційної магістерської роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 89 сторінок, з них 70 основного тексту. Робота містить 7 таблиць. Список використаних джерел налічує 92 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

1.1. Еволюція наукових підходів до визначення корупції та формування державних стратегій її подолання

Досліджуючи генезу наукових поглядів на природу корупції, слід зауважити, що цей феномен супроводжує людство протягом практично всієї історії становлення державності. Трансформація сприйняття корупції відбувалася паралельно із розвитком суспільних інститутів: від первісного розуміння її як індивідуальної моральної деградації до сучасного трактування як системної дисфункції публічного управління. На ранніх етапах, зокрема в античній філософії, корупція розглядалася як процес «псування» державного ладу, де приватний інтерес правлячої еліти починав домінувати над спільним благом. Вже тоді мислителі вказували на неминучість циклічних змін у формах правління саме через моральний розклад тих, хто володіє владою.

Як зазначалося раніше, корупція така ж давня, як і сама історія людства, і залишається глибоко вкоріненою в ній. Між 3100 і 2600 роками до нашої ери перша династія Стародавнього Єгипту була сумнозвісна корупцією в судовій системі. Стародавні греки надавали терміну «корупція» численні конотації. Корупція асоціюється з втратою фізичної форми, цілісності або моральної чесноти. Стародавні греки надавали терміну «корупція» різноманітні тлумачення. Вона також стосується втрати фізичної форми, цілісності або моральної досконалості. Однак існує значна концептуальна розбіжність, наприклад, між акцентом Арістофана на спотворенні слів у контексті необхідності чистоти мови та нападками на Сократа як на розбещення молоді [47]. Однак грецький історик Полібій [47] визначив корупцію як природний перехід від однієї форми правління до іншої [76].

Важливо підкреслити, що античні мислителі вбачали корінь проблеми у конфлікті між приватним інтересом та загальним благом. Це дає підстави розглядати корупцію в історичній ретроспективі як системну деструкцію, що

трансформувалася разом із державними інститутами. Отже, сучасне розуміння корупції як дисфункції публічної влади має глибоке коріння в античній політичній філософії, де моральний розклад еліт вважався основною причиною занепаду держави.

Сучасний етап наукового дискурсу базується на більш раціоналістичних моделях. Фундаментальним для публічного управління став перехід до визначення корупції через категорію «зловживання публічною посадою задля приватної вигоди». Це дозволило відійти від суто етичних оцінок до аналізу інституційного середовища, у якому діє чиновник. Ключовою тут виступає теорія принципала-агента, де корупція пояснюється як результат асиметрії інформації та неефективного контролю керівництва (принципала) за діями підлеглого (агента). У такій парадигмі чиновник діє як раціональний суб'єкт, що зважує вигоду від неправомірної дії проти ризику бути викритим та суворості покарання. Саме на цій логіці довгий час будувалися державні стратегії, фокусуючись на посиленні контролю та звуженні дискреційних повноважень.

Таблиця 1.1. Теорія принципала-агента, - Майкл Дженсен, Вільям Меклінг

Категорія	Зміст
ПЕРЕДУМОВИ	Асиметрія інформації між принципал та агент Недостатньо КОНТРОЛЬ і суперечеченні дії агента
ЗМІСТ	Корупція відбувається коли агенти акт в їхні власний інтер замість цього з той/та/те інтереси з той/та/те принципал нал належний контроль та стимули для чесної поведінки
ПРИКЛАД	А цивільний слуга бере а хабар тому що він знає його дії не буде перевірено чи покарано

Категорія	Зміст
РІШЕННЯ	• Посилення контролю механізми • Узгодження інтересів через стимули • Зменшення інформації асиметрія

Джерело: розроблено автором на основі [69]

Сучасний науковий дискурс демонструє відхід від лінійної парадигми відносин «принципал-агент» на користь складніших багатовекторних моделей. Зокрема, у працях Н. Гроенендейка обґрунтовується неспроможність класичної дихотомії «уряд – посадова особа» повноцінно описувати корупційну динаміку, натомість пропонується трирівнева когнітивна конструкція. Вона інтегрує у систему взаємодії легітимного принципала (державні інституції), агента (виконавця/бюрократа) та корупційного контрагента (зовнішні лобістські групи або бізнес-структури), що чинять детермінуючий вплив на суб'єкта владних повноважень. У межах такої системи агент перманентно перебуває у стані вибору між двома регуляторними полюсами: першим, що делегує йому функції контролю та правомірної діяльності, та другим, який стимулює девіантну поведінку через механізми нелегітимної винагороди. Відтак, фундаментальна проблема корупції полягає не стільки в операційній відсутності нагляду, скільки в індивідуальній стратегії максимізації вигоди агентом. Посилення санкційного тиску з боку держави часто призводить не до деескалації зловживань, а до підвищення рівня латентності злочинів або зростання корупційної ренти як компенсації за ризик викриття. Отже, превентивна стратегія потребує не лише репресивних заходів щодо агента, а й системної трансформації інституційного середовища та нівелювання стимулів для екзогенного корупційного принципала [63].

Модель Клітгарда формула $\text{Corruption} = \text{Monopoly} + \text{Discretion} - \text{Accountability}$ пояснює корупцію через індивідуальну раціональність. Якщо вигода від хабаря вища за ризик покарання, агент обирає корупцію.

Цей аналіз виражений у його фундаментальній формулі, згідно з якою «корупція = монополія + дискреційні повноваження – підзвітність» [67]. Це, у свою чергу, вимагає втручання принципала для запобігання зловживанням, і найчастіше це здійснюється за допомогою регулювання. Регулятивний підхід часто базується на двох основах: репресіях та обмеженні дискреційних повноважень. Перший передбачає посилення санкцій та підвищення ймовірності виявлення; другий складається з бюрократичних реформ, таких як ротація персоналу, посилення моніторингу, аудити та подібне [68].

У межах раціоналістичного підходу до аналізу корупції широко використовується модель, запропонована Роберт Клітгард, яка дозволяє оцінити ймовірність виникнення зловживань у публічному секторі. Узагальнено її можна подати у вигляді формули:

$$\text{Corruption} = \text{Monopoly} + \text{Discretion} - \text{Accountability}$$

Зміст цієї моделі полягає в тому, що корупція виникає за умов поєднання трьох ключових факторів: наявності монопольного контролю над ресурсом чи послугою, широких дискреційних повноважень посадової особи та недостатнього рівня підзвітності. Іншими словами, якщо службовець має можливість одноосібно приймати рішення та не несе належного контролю з боку суспільства або інституцій, ризик корупційної поведінки суттєво зростає. У такій ситуації індивід діє як раціональний агент, співвідносячи потенційні вигоди від неправомірних дій із можливими витратами у вигляді покарання чи репутаційних втрат.

Важливим доповненням до цієї моделі є підхід Йоганн Граф Ламбсдорфф, який акцентує увагу на ролі принципала як суб'єкта контролю. У його інтерпретації ефективна протидія корупції повинна базуватися на поєднанні двох взаємодоповнюючих напрямів. Перший – це репресивний механізм, що передбачає не лише підвищення суворості санкцій, але й збільшення ймовірності викриття корупційних правопорушень, що підвищує очікувану «вартість» ризику для посадовця. Другий напрям – інституційні

перетворення, спрямовані на обмеження дискреційних повноважень через удосконалення процедур управління. Зокрема, йдеться про впровадження прозорих механізмів моніторингу, проведення незалежних аудитів та застосування практики регулярної ротації кадрів.

Аналізуючи сучасні підходи до вивчення корупційних проявів, ми можемо констатувати суттєве зміщення акцентів у науковій думці. Якщо раніше корупція сприймалася переважно як етична проблема окремої особистості, то сьогодні панує раціоналістична парадигма. У межах цього підходу корупція визначається як «зловживання публічною посадою задля приватної вигоди», що дозволяє дослідникам фокусуватися не на моральних якостях чиновника, а на особливостях інституційного середовища, у якому він працює.

Центральне місце в цій системі координат посідає теорія принципала-агента (М. Дженсен та В. Меклінг). Згідно з цією теорією, корупційні ризики виникають через асиметрію інформації: коли керівник (принципал) не має можливості повноцінно контролювати дії підлеглого (агента). У такій ситуації чиновник розглядається як раціональний суб'єкт, який приймає рішення на основі математичного розрахунку: він порівнює потенційну вигоду від хабаря з імовірністю викриття та суворістю майбутнього покарання.

Антикорупційних заходів реалізуються на основі підходу «принципал - агент», тоді як проблему слід розглядати з точки зору колективних дій. Перший підхід базується на делегуванні повноважень (від принципала до агента) і зосереджується на контролі індивідуальної поведінки. Другий підхід розглядає проблему з колективної точки зору, де всім буде краще, якщо вони співпрацюватимуть, але окремі особи мають мало стимулів для цього і натомість прагнуть максимізувати свої особисті вигоди. Тому акцент, відповідно, має бути зроблений на стимулах для заохочення співпраці [87].

Власний досвід практичної діяльності у НАЗК дозволяє констатувати, що чинна Антикорупційна стратегія України на 2021–2025 роки базується на поєднанні двох фундаментальних підходів. Зокрема, інтенсифікація цифрової

трансформації та розвиток системи е-декларування відображають принципи моделі «принципал-агент», де основна увага приділяється обмеженню можливостей для зловживань з боку посадових осіб. Водночас стратегічна орієнтація на формування інституту викривачів та утвердження етосу доброчесності в публічному секторі свідчить про розгляд корупції як проблеми колективної дії. Такий підхід спрямований на деконструкцію корупційних соціальних норм та відновлення довіри між суспільством і державним апаратом.

1.2. Нормативно-правове регулювання антикорупційної діяльності в Європейському Союзі та *acquis communautaire*

Фундаментальною основою правового порядку ЄС є категорія *acquis communautaire*, яка відображає сукупність спільних досягнень, обов'язкових для виконання всіма державами-членами. «Семантичне значення терміна «Acquis» - це форма дієприкметника минулого часу французького дієслова, що означає «набувати». Здобуття, а «*acquis communautaire*» охоплює, таким чином, усе, що ЄС досі реалізував («набув») у правовому чи політичному сенсі»[65]. Підкреслює процесуальний характер європейського будівництва, де правовий масив постійно доповнюється новими здобутками з моменту заснування Співтовариства. Для нашої наукової роботи принциповим є розуміння широкого тлумачення цього поняття. *Acquis* охоплює не лише первинне та вторинне законодавство, а й рішення Суду ЄС, загальні правові принципи та акти політичного характеру. Саме така багатогранність дозволяє *acquis* слугувати дієвим інструментом забезпечення єдності та вектором розвитку всієї системи європейської інтеграції.

Для держав-кандидатів на вступ до Європейський Союз, зокрема для України, імплементація *acquis communautaire* виступає не предметом політичного торгу, а обов'язковою передумовою інтеграційного процесу. «Коли ми ознайомимося з Актом про приєднання, нас може вразити обсяг необхідних адаптацій. Але справжня причина полягає в тому, що початкове

прийняття «акісу» країнами-кандидатами означало, що 90 % «акісу» не підлягало обговоренню, а 90 % адаптацій «акісу» мають суто технічний характер, наприклад, введення слів, що позначають державні та приватні компанії, офіційними мовами нових держав-членів у директиви про корпоративне право [65]». У контексті антикорупційної політики це передбачає формування цілісної та інституційно спроможної системи, яка забезпечує не лише формальне запровадження, а й ефективне практичне застосування європейських стандартів.

Первинне право виступає фундаментальною парадигмою, що зумовлює вектор становлення антикорупційної політики, оскільки Європейський Союз функціонує на засадах прецедентної та договірної легітимності. Зокрема, Договір про функціонування Європейського Союзу делімітує правові межі юрисдикції наддержавного утворення у сфері кримінальної прецедентності та презервації фінансових інтересів спільноти. Ефективним механізмом інтенсифікації зусиль, спрямованих на нівелювання корупційних девіацій, постає імплементація уніфікованого еталона законодавчої бази, що передбачає або розробку спеціалізованих актів, або інкорпорацію антикорупційних положень у профільні галузеві нормативи [56]. Європейський Союз ініціює промультгацію новітніх декретів та здійснює превентивні заходи щодо корупційних проявів у межах суворої конгруентності з положеннями Договору про функціонування Європейського Союзу (ДФЄС) [78]:

- Інституції Союзу зобов'язані гарантувати високий рівень безпекового середовища, передусім шляхом анігіляції злочинності та перманентного зближення кримінально-правових дефініцій (стаття 67 ДФЄС) [56].

- Стаття 83 ДФЄС інтерпретує корупцію як «єврозлочин» – специфічну категорію особливо небезпечних правопорушень із транскордонною іманентністю, що надає Союзу правомочність за певних обставин запроваджувати мінімальні регуляторні правила у зазначеному сегменті [56].

- Стаття 325 ДФЄС слугує непохитним базисом для протидії шахрайству та будь-якій формі незаконної активності, що деструктивно впливає на фінансові інтереси суб'єкта, покладаючи на інституції та держави-члени імперативний обов'язок щодо протекції бюджетних асигнувань.

Первинне право як фундамент формування антикорупційної політики Європейський Союз ґрунтується на положеннях Договору про функціонування Європейського Союзу, який визначає правові засади діяльності Союзу у сфері кримінального права та захисту фінансових інтересів.

Одним із інструментів сприяння зусиллям у боротьбі з корупцією є забезпечення спільного високого стандарту законодавства, або спеціального щодо корупції, або включення положень про боротьбу з корупцією до іншого галузевого законодавства [56].

ЄС пропонує нове законодавство та працює над запобіганням корупції в межах, встановлених Договором про функціонування Європейського Союзу (ДФЄС) [78].

- ЄС повинен забезпечити високий рівень безпеки, зокрема шляхом запобігання злочинності та боротьби з нею, а також наближення кримінального законодавства (стаття 67 ДФЄС) [56].
- Стаття 83 ДФЄС визначає корупцію як «єврозлочин» – особливо серйозний злочин із транскордонним виміром, згідно з яким ЄС може за певних обставин запровадити мінімальні правила у цій сфері [56].
- Правовою основою для боротьби з шахрайством та будь-якою іншою незаконною діяльністю, що впливає на фінансові інтереси ЄС, є стаття 325 ДФЄС, яка покладає на сам ЄС та його держави-члени обов'язок захищати бюджет ЄС [56].

У такому контексті положення статті 83 ДФЄС набувають особливого значення, оскільки спрямовані на подолання фрагментації національних правових систем, яка може використовуватися для уникнення відповідальності шляхом переміщення активів або діяльності між різними юрисдикціями.

Водночас стаття 325 ДФЄС встановлює обов'язок як для інституцій ЄС, так і для держав-членів забезпечувати ефективну протидію шахрайству та іншим формам незаконної діяльності, що завдають шкоди бюджету Союзу. У її основі лежать два ключові принципи. Перший – принцип асиміляції, який передбачає, що держави-члени повинні застосовувати до правопорушень проти фінансових інтересів ЄС ті самі заходи, що й до порушень, спрямованих проти їхніх національних бюджетів. Другий – принцип ефективності, відповідно до якого заходи протидії мають бути дієвими, пропорційними та такими, що забезпечують стримувальний ефект.

Аналіз норм первинного права свідчить про те, що антикорупційна політика в межах ЄС має не декларативний, а системний і обов'язковий характер. Вона обумовлена необхідністю забезпечення стабільності функціонування внутрішнього ринку, підтримання довіри до демократичних інститутів та гарантування належного управління публічними фінансами. У цьому контексті корупція розглядається як фактор, що не лише спотворює економічну конкуренцію, але й становить загрозу ефективності інтеграційних процесів у межах Союзу.

У процесі розвитку антикорупційної політики Європейський Союз поступово сформував комплексний підхід до захисту власних фінансових інтересів, який поєднує інституційні, правові та кримінально-правові механізми. Особливу роль у цьому процесі відіграло створення OLAF, що стало відправною точкою для посилення контролю за використанням бюджету Союзу та розвитку відповідного законодавства. Подальша еволюція правового регулювання у цій сфері засвідчує перехід від фрагментованих міждержавних інструментів до більш уніфікованої системи норм вторинного права, спрямованих на ефективну протидію шахрайству та корупції. У цьому контексті особливого значення набуває Директива (ЄС) 2017/1371, яка заклала нові стандарти кримінально-правового захисту фінансових інтересів Союзу та стала важливим етапом у розвитку антикорупційного *acquis*.

З моменту створення OLAF ЄС досяг значного прогресу у прийнятті законодавчих актів у сфері кримінального права, спрямованих на захист свого

бюджету[85]. Зокрема, Директива (ЄС) 2017/1371 про боротьбу з шахрайством, що завдає шкоди фінансовим інтересам Союзу, за допомогою засобів кримінального права (Директива PIF) [84], яка замінила колишню систему PIF, засновану на Конвенції [77], Значно посилила здатність ЄС боротися з шахрайством та корупцією шляхом визначення та гармонізації кримінальних правопорушень, які безпосередньо впливають на бюджет ЄС, таких як шахрайство, корупція, відмивання грошей та розтрата. Одним із найважливіших нововведень, запроваджених Директивою PIF, є криміналізація шахрайства з ПДВ, що зачіпає фінансові інтереси Союзу, коли збитки перевищують 10 мільйонів євро. Цей крок був надзвичайно важливим, оскільки він розширив перелік правопорушень, які OLAF має право розслідувати у співпраці з національними органами влади, що забезпечує більш надійний захист ресурсів ЄС. Директива PIF також заклала основу для створення Європейської прокуратури (EPPO), яка розслідує та притягає до відповідальності за злочини, визначені в Директиві, що є ще одним кроком у напрямку інтеграції заходів з боротьби з шахрайством на рівні ЄС [85].

Прийняття Директиви PIF стало якісним кроком уперед порівняно з попередніми міжурядовими інструментами, оскільки вона не лише розширила перелік криміналізованих правопорушень, але й забезпечила більш чітку гармонізацію національних законодавств. Важливим результатом цього процесу стало також створення Європейська прокуратура, яка підсилює інституційну спроможність ЄС у сфері кримінального переслідування злочинів, що завдають шкоди бюджету Союзу.

Еволюція вторинного законодавства: від 1997 до 2026 року

Становлення антикорупційного асвіс на рівні вторинного права Європейський Союз характеризується поступовим переходом від міжурядових механізмів співпраці до більш інтегрованих наднаціональних інструментів, зокрема директив. Початковий етап цього процесу був пов'язаний із використанням конвенцій як основного інструменту

координації кримінально-правової політики держав-членів, що відображало обмежений рівень інтеграції у сфері правосуддя та внутрішніх справ.

Конвенція від 26 травня 1997 року, що регламентує засади протидії корупційним девіаціям за участю суб'єктів владних повноважень Європейських Співтовариств або офіційних осіб держав-членів Європейського Союзу, постає засадничим інструментом нормативної консолідації зусиль щодо елімінації протиправних посягань у транснаціональному вимірі [49]. Цим Актом Рада засновує Конвенцію, спрямовану на боротьбу з корупцією, в якій беруть участь європейські посадовці або національні посадовці держав-членів Європейського Союзу (ЄС). На основі цієї Конвенції кожна держава-член повинна вжити необхідних заходів для забезпечення того, щоб поведінка, яка є актом пасивної корупції або активної корупції з боку посадовців, була кримінальним злочином, що карається законом [48].

Конвенція також передбачає, що держави-члени повинні забезпечити, щоб поведінка, яка являє собою акт пасивної або активної корупції, а також участь у цих діях та підбурювання до них, каралася кримінальним покаранням. У серйозних випадках це може включати покарання, пов'язані з позбавленням волі, що може призвести до екстрадиції. Крім того, держави-члени повинні вжити необхідних заходів, щоб дозволити керівникам підприємств або будь-яким особам, які мають повноваження приймати рішення або здійснювати контроль у межах підприємства, бути визнаними кримінально відповідальними у випадках активної корупції особою, що перебуває під їхнім керівництвом та діє від імені підприємства [48].

Зокрема, Конвенція передбачила необхідність визнання кримінально караними як активних, так і пасивних форм корупції, що стало важливим кроком до формування спільних стандартів правового регулювання у цій сфері.

Розвиток антикорупційного законодавства пройшов кілька етапів, кожен з яких посилював вимоги до держав-членів:

- **Конвенція ЄС 1997 року про боротьбу з корупцією [49].** Це був перший інструмент, який криміналізував підкуп посадовців. Важливим науковим аспектом Конвенції стало визнання того, що корупція є шкідливою сама по собі, незалежно від наявності прямих фінансових збитків для бюджету.
- **Директива про боротьбу з шахрайством, що завдає шкоди фінансовим інтересам Союзу, шляхом кримінального права (Директива (ЄС) 2017/1371) [53].** встановлює правила щодо визначення кримінальних правопорушень та санкцій щодо боротьби з шахрайством, корупцією та іншою незаконною діяльністю, що впливає на фінансові інтереси ЄС [56].
- **Директива ЄС 2019/1937 про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства Союзу («Директива про викриття корупції»)[54]** була прийнята у 2019 році з метою підвищення рівня виявлення корупції та кращого захисту викривачів [56].

Нова антикорупційна політика Європейський Союз, закріплена у Антикорупційна директива ЄС 2026 року, демонструє відхід від виключно карального підходу до більш комплексної моделі, що поєднує репресивні та превентивні інструменти. Особливу увагу в цьому документі приділено саме запобіганню корупції як ключовому елементу ефективної антикорупційної політики.

Шляхом модернізації чинних правил, узгодження правових визначень та запровадження структурованих рівнів санкцій, нова система має на меті усунути прогалини у забезпеченні дотримання законодавства, зокрема у транскордонних справах. Система санкцій зосереджена на загальноєвропейських законодавчо встановлених максимальних штрафах, тобто забезпечує, щоб максимальні штрафи згідно з національними правилами не могли бути занадто низькими. Держави-члени збережуть можливість приймати суворіші правила та адаптувати положення до своїх національних правових систем [73].

Співпраця між національними органами влади та органами ЄС, включаючи Європейське бюро з боротьби з шахрайством (OLAF), Європейську прокуратуру, Європол та Євроюст, посилюється, а також покращується обмін інформацією та координація. Держави-члени також щорічно публікуватимуть порівнянні дані, що зчитуються машиною, для підвищення прозорості та формування політики на основі доказів [73].

Директива встановлює обов'язок для кожної держави-члена розробляти, впроваджувати та регулярно оновлювати національні антикорупційні стратегії. Такі стратегії мають носити системний характер і базуватися на широкому залученні заінтересованих сторін, передусім інститутів громадянського суспільства. Важливим елементом цього процесу є проведення періодичних оцінок корупційних ризиків, що дозволяє адаптувати політику до актуальних викликів та забезпечувати її гнучкість.

1.3. Інституційний механізм запобігання корупції та роль спеціалізованих превентивних органів

Трансформація системи державного управління в Україні протягом останнього десятиліття супроводжується суттєвим переглядом підходів до протидії корупції, що відображає загальноєвропейські тенденції розвитку публічного управління. Якщо на ранніх етапах державотворення домінував підхід, орієнтований переважно на кримінальне переслідування вже вчинених правопорушень, то сучасний етап характеризується зміщенням акценту на превенцію та системне управління корупційними ризиками. Така еволюція зумовила формування комплексного інституційного механізму, який охоплює не лише діяльність окремих органів влади, а й сукупність правових, організаційних та етичних інструментів, спрямованих на усунення передумов виникнення корупції.

В умовах євроінтеграційного курсу та функціонування правового режиму воєнного стану особливого значення набуває діяльність спеціалізованих превентивних інституцій, зокрема Національне агентство з

питань запобігання корупції, яке виконує ключову роль у забезпеченні прозорості публічного управління та дотриманні міжнародних стандартів доброчесності. У цьому контексті інституційний механізм запобігання корупції доцільно розглядати як інструмент досягнення конкретного суспільного результату – зниження рівня корупційних ризиків до такого стану, який не створює загроз для національної безпеки та сталого розвитку держави.

Наукові підходи до визначення сутності цього механізму, зокрема у працях Борис Головкін, акцентують увагу на його комплексному характері, що передбачає поєднання імплементації міжнародних стандартів, реалізації державної антикорупційної політики та розвитку взаємодії з інститутами громадянського суспільства. Відтак, структура інституційного механізму є багатовимірною та включає низку взаємопов'язаних елементів, які у своїй сукупності забезпечують його ефективне функціонування та адаптивність до сучасних викликів.

Таблиця 1.2. Елементи механізму запобігання корупції за доктринальним підходом, зокрема у працях Борис Головкін

Елемент механізму	Зміст та функціональне призначення
Цілі та завдання	Захист інтересів особи, суспільства та держави; зниження рівня корупції до соціально допустимої межі; забезпечення прозорого управління.
Об'єкти впливу	Корупціогенні фактори (системні проблеми); корупційні ризики в діяльності органів влади; неправомірна поведінка посадовців.
С у б ' є к т и реалізації	Спеціально уповноважені суб'єкти (НАЗК), уповноважені підрозділи в органах влади, інститути громадянського суспільства та міжнародні організації.

Елемент механізму	Зміст та функціональне призначення
Нормативно - правова база	Закони України, антикорупційні стратегії, міжнародні конвенції (UNCAC, стандарти GRECO та OECD).
Інструментарій (методи)	Фінансовий контроль, врегулювання конфлікту інтересів, антикорупційна експертиза, просвітницька діяльність.

Джерело: розроблено автором на основі [5]

Гносеологічний аналіз феноменології детермінації корупційних проявів висвітлює екзистенційну кризу нормативно-правового буття, де онтологічна незавершеність регламентації суспільних преференцій виступає каталізатором деструктивних інтенцій у функціонуванні державного апарату. Констатується, що дефіцитарність легальних приписів, обтяжена змістовною амбівалентністю та юридичними антиноміями всередині нормативного масиву, ініціює стан правової невизначеності, за якого компетенційна дифузія повноважень суб'єктів владної вертикалі стає неминучим наслідком структурної недосконалості системи. Патологічна асиметрія аксіологічних векторів та інституціоналізація надмірних рестрикцій стосовно реципієнтів публічних сервісів корелюють із волюнтаристським розширенням меж адміністративного розсуду, створюючи передумови для реалізації латентних корупційних схем через відсутність валідних механізмів верифікації та ерозію процедурної транспарентності в межах конкурсного відбору. Експліцитно висока концентрація девіантних ризиків спостерігається в сегментах, де зосереджено критичні ресурси життєзабезпечення соціуму, зокрема у функціонуванні природних монополій, митній юрисдикції, фіскальній детермінації, а також у процесах експлуатації надр та дистрибуції земельного фонду. Специфіка відтворення корупційних алгоритмів у сферах алокації бюджетних асигнувань, адміністрування лісових масивів та реалізації деліктних повноважень правоохоронної інституції свідчить про

глибоку інфляцію правової етики в межах здійснення юстиції. Паралельно з нормативною площиною функціонують ментальні аттитюди морально-психологічного ґатунку, що ґрунтуються на аксіологічній деформації індивідуальної правосвідомості осіб, чия професійна активність афілійована з публічним управлінням. Антагонізм щодо імперативних моральних стандартів та нігілістичне ставлення до антикорупційних інструментаріїв детермінують деградацію службового етосу, перетворюючи посадову недоброчесність на домінантну модель соціальної взаємодії. Синтетична взаємодія зазначених чинників формує стійку психологічну готовність суб'єкта до ініціації протиправних дій, що в кінцевому підсумку зумовлює кристалізацію злочинної мотивації та стагнацію правової держави [5].

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що інституційний механізм запобігання корупції, розкритий у працях Борис Головкін, є цілісною та багаторівневою системою, ефективність якої визначається узгодженістю всіх її елементів. Його результативність залежить не лише від наявності нормативно-правової бази чи спеціалізованих суб'єктів, таких як Національне агентство з питань запобігання корупції, але й від здатності своєчасно виявляти та мінімізувати корупціогенні фактори як правового, так і морально-психологічного характеру.

Зокрема, аналіз показує, що ключовими передумовами виникнення корупції залишаються недосконалість законодавчого регулювання, надмірна дискреція органів влади та слабкість контрольних механізмів. Водночас не менш важливу роль відіграють суб'єктивні чинники, пов'язані з рівнем правосвідомості та доброчесності посадових осіб. Таким чином, ефективна антикорупційна політика має поєднувати вдосконалення правового середовища з формуванням культури нетерпимості до корупції.

Фундаментальна екзегеза правової природи Національного агентства з питань запобігання корупції дозволяє дефініювати зазначену інституцію як центральний орган виконавчої влади, наділений прерогативами спеціального статусу, що імплікує його автономність у системі публічної адміністрації. Дана установа, детермінована нормами Закону України «Про запобігання

корупції» [21], постає ключовим суб'єктом, чия функціональна спрямованість концентрується на стратегічному моделюванні антикорупційної візії та превенції девіантних практик у державному апараті [17]. У межах телеологічного аналізу діяльності Агентства вбачається, що консолідація зусиль навколо розробки превентивних механізмів та моніторингу способу життя суб'єктів владних повноважень становить онтологічну сутність його буття. Процес імплементації антикорупційної стратегії вимагає від інституції високого рівня герменевтичного тлумачення нормативних актів, що забезпечує транспарентність суспільних відносин та мінімізацію ризиків корупційної конвергенції в ієрархічних структурах соціуму. З огляду на вищезазначену складність правової конструкції, НАЗК виступає не просто регулятором, а інтелектуальним осердям, де синергія правозастосовної практики та теоретичних розробок утворює підґрунтя для нівелювання системних дисфункцій, властивих пострадянському державному управлінню. Таким чином, рефлексія над легітимністю та інструментарієм Агентства підтверджує його виняткову роль у збереженні інституційної цілісності та етичного імперативу в політико-правовому просторі сучасної України.

Таким чином, роль НАЗК полягає у формуванні превентивного середовища, яке мінімізує можливості для виникнення корупційних практик та сприяє підвищенню прозорості публічного управління.

Процес взаємодії зазвичай виглядає наступним чином: НАЗК у ході повної перевірки декларації або моніторингу способу життя виявляє ознаки кримінального правопорушення (наприклад, недостовірне декларування або незаконне збагачення на великі суми). Після цього складається обґрунтований висновок, який направляється до НАБУ. Детективи НАБУ під наглядом прокурорів САП проводять досудове розслідування, збираючи доказову базу для передачі справи до Вищого антикорупційного суду (ВАКС).

На рівні Європейського Союзу функціонують спеціалізовані органи, які забезпечують захист фінансових інтересів Союзу та борються з корупцією в його інституціях.

Таблиця 1.3. Ключові антикорупційні органи на рівні ЄС

Орган	Функції та повноваження
OLAF (Європейське управління з питань запобігання шахрайству)	Проведення адміністративних розслідувань щодо шахрайства з бюджетом ЄС та серйозних проступків персоналу інституцій ЄС.
EPPO (Європейська прокуратура)	Проведення кримінальних розслідувань та кримінальне переслідування за злочини проти фінансових інтересів ЄС.
EU Network against Corruption	Платформа для обміну досвідом, виявлення тенденцій та картування зон високого корупційного ризику (держзакупівлі, охорона здоров'я тощо).

Джерело: розроблено автором на основі [57; 58; 59]

Поточна структура підкреслює, що OLAF та Європейська прокуратура діють у взаємодоповнюванні своїх мандатів. Це означає, що OLAF може проводити незалежні адміністративні розслідування за тими ж фактами, що й кримінальні розслідування Європейської прокуратури. Наприклад, OLAF може зосередитися на визначенні фінансових збитків, завданих бюджету ЄС, тоді як Європейська прокуратура проводить кримінальне розслідування для засудження підозрюваних. Це дозволяє OLAF вирішувати важливі аспекти захисту фінансових інтересів ЄС, такі як рекомендації щодо швидкого стягнення, вжиття адміністративних запобіжних заходів та розробка системних рекомендацій щодо покращення у випадках виявлення недоліків в адміністративних розслідуваннях (наприклад, щодо процедур закупівель). Ці розслідування проводяться у тісній співпраці з Європейською прокуратурою за взаємною згодою [59].

Можна зазначити, що система антикорупційних органів Європейський Союз побудована за принципом функціонального розподілу повноважень та їх взаємодоповнюваності. OLAF зосереджується на адміністративних

розслідуваннях і відшкодуванні збитків, тоді як Європейська прокуратура забезпечує кримінальне переслідування осіб, причетних до злочинів проти фінансових інтересів Союзу. Такий підхід дозволяє комплексно реагувати на корупційні правопорушення, поєднуючи превентивні, контрольні та каральні механізми.

Водночас важливу роль відіграють координаційні платформи, зокрема EU Network against Corruption, які сприяють обміну інформацією та виявленню ключових ризикових сфер. На мою думку, саме така багаторівнева модель забезпечує ефективність антикорупційної політики ЄС, оскільки дозволяє не лише виявляти та розслідувати правопорушення, але й усувати системні причини їх виникнення.

Ефективність антикорупційного механізму регулярно оцінюється через міжнародні індекси та звіти. Найбільш відомим є Індекс сприйняття корупції (CPI) від Transparency International [92].

Таблиця 1.4. Динаміка та оцінка України в міжнародних звітах (2024-2025)

Джерело / Оцінка	Результат	Ключовий коментар
CPI 2024	35 балів (105 місце)	Втрата 1 бала порівняно з минулим роком; зниження пов'язують з медійними корупційними скандалами, а не системним провалом.
Звіт Єврокомісії 2024	Деякий прогрес	Відзначено зміцнення незалежності НАБУ, САП та НАЗК; успішне впровадження інституту лобювання.
Моніторинг OECD (2024)	91.9 бала зі 100	Висока оцінка системи моніторингу та оцінки антикорупційної політики з широким залученням громадськості.

Джерело: розроблено автором на основі [36;42;44]

Незважаючи на загалом позитивні оцінки інституційної розбудови антикорупційної системи в Україні, зберігається низка суттєвих проблем, що стримують її ефективне функціонування. Однією з ключових загроз залишається політичний вплив на діяльність антикорупційних органів, що підриває їхню незалежність і, відповідно, знижує рівень довіри до них з боку суспільства. На цю проблему системно звертають увагу як національні, так і міжнародні експерти.

Водночас додатковим стримувальним фактором виступає недостатній рівень правової культури, що проявляється у толерантності до корупційних практик та слабкому сприйнятті принципів доброчесності. У сукупності ці чинники знижують ефективність реалізації антикорупційної політики та свідчать про необхідність подальшого зміцнення інституційної незалежності і розвитку правової культури як важливих передумов сталих змін.

Висновки до першого розділу

Узагальнюючи результати дослідження теоретико-методологічних засад антикорупційних стратегій, можна констатувати, що еволюція наукових підходів до визначення корупції пройшла шлях від її сприйняття як індивідуального морального розкладу до сучасного трактування як системної дисфункції публічного управління. В основі сучасного розуміння цього феномену лежить раціоналістична парадигма, де корупція визначається як зловживання публічною посадою задля приватної вигоди, а ключовими теоретичними конструктами виступають теорія принципала-агента та формула Роберта Клітгарда, які пояснюють корупційні ризики через поєднання монополії на ресурси та дискреційних повноважень посадовців за умови недостатньої підзвітності. Аналіз сучасних підходів засвідчує необхідність розгляду корупції не лише як індивідуального вибору агента, а й як проблеми колективної дії, що потребує зміни інституційних стимулів та формування етосу доброчесності.

Аналіз антикорупційного *acquis communautaire* Європейського Союзу дозволив встановити, що правове регулювання трансформувалося від фрагментованих міжурядових інструментів до цілісної системи норм, вершиною якої стала Антикорупційна директива 2026 року, що закріплює комплексну модель поєднання репресивних заходів із превентивними вимогами – обов'язковістю національних стратегій та гармонізацією санкцій. Інституційний механізм протидії корупції в умовах євроінтеграції базується на функціональному розподілі повноважень між превентивними органами та правоохоронними інституціями, що забезпечує комплексність антикорупційної політики.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ТА ДІЯЛЬНОСТІ НАЗК (2021–2025 РР.)

2.1. Оцінка стану та результатів реалізації Антикорупційної стратегії на 2021–2025 роки та Державної антикорупційної програми

Новітня парадигма розвитку інституційного забезпечення антикорупційної діяльності вітчизняного зразка маркується градуальною транзицією від розрізнених нормативних інтенцій до голістичного модусу продукування публічної політики. Фундаментальним рубіконом згаданого процесу виступила легітимація Закону України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки», норми якого інституалізували Антикорупційну стратегію як засадничий документ довгострокового прогнозування. Ухвалена доктрина детермінує магістральні вектори державотворення, екстрапольовані на елімінацію корупціогенності як системної аномалії, що продукує екзистенційні загрози національній безпеці, паралельно кристалізуючи прерогативи функціонування для всього континууму владних інституцій.

Утилітарна об'єктивація прескрипцій вищевказаної Стратегії гарантується за посередництва інструментарію Державної антикорупційної програми, розробку якої курує Національне агентство з питань запобігання корупції з подальшим схваленням Кабінетом Міністрів України. Застосований методологічний концепт уможливлює прагматичну партикуляризацію масштабних цілепокладань, трансформуючи абстрактні візії у номенклатуру верифікованих заходів, транспарентних маркерів результативності та детермінованих часових меж, що закономірно каталізує оптимізацію профільного публічного управління, наділяючи його рисами неперервності й узгодженої послідовності.

Внутрішня логіка конструювання профільного державного курсу поточного хронотопу базується на фундаментальній трихотомії: візіонерська проекція (Стратегія), операційна тактика (ДАП) і перманентний

діджиталізований нагляд (ІСМ ДАП). Згідно з фаховим трактуванням, «Для реалізації Антикорупційної стратегії Кабінет Міністрів України затвердив Державну антикорупційну програму на 2023–2025 роки (далі – Антикорупційна програма). Цей ґрунтовний документ передбачає розв’язання широкого кола проблем (загалом 73) через здійснення 1135 антикорупційних заходів» [22]. Згадана Програма акумулювала статус наймасштабнішого каталізатора реформаторських інтенцій у вітчизняному літописі, інкорпоруючи 1135 вузькопрофільних інтервенцій, інтенціонально спрямованих на матеріалізацію 271 прогнозованого результату стратегічного штибу [6].

Важливо розуміти, що реалізація цих заходів відбувалася у надзвичайно складних умовах правового режиму воєнного стану. Це змусило державу адаптувати терміни виконання певних завдань.

У компаративному зіставленні з евалюаційними підсумками третього триместру 2025 року, квантитативний вимір імплементованих – у вичерпному або парціальному обсязі – прескрипцій акумулював приріст на 196 одиниць (сформувавши позитивний дериватив на рівні 17,3% від генеральної сукупності накреслених ДАП нормативних кроків). Артикульований індикатор фінальної чверті 2025 року маніфестував абсолютно безпрецедентну еволюційну кінетику впродовж усього хронологічного континууму матеріалізації даного документа та здійснення регулярних контрольних-аналітичних вимірювань» [41]. Проте, незважаючи на зовнішню агресію, державний апарат зберіг спроможність до впровадження антикорупційних стандартів, що підтверджується позитивною динамікою виконання програми на кінець 2025 року. Водночас отримані результати свідчать, що навіть в умовах воєнного стану держава зберігає інституційну спроможність до реалізації антикорупційних реформ, демонструючи позитивну динаміку виконання запланованих заходів. Це дозволяє стверджувати, що сформований механізм є достатньо гнучким та адаптивним до зовнішніх викликів. Разом з тим, подальше підвищення його ефективності потребує посилення координації між суб’єктами реалізації, удосконалення

нормативної бази та забезпечення належного рівня контролю за досягненням визначених результатів, що є необхідною умовою сталого розвитку антикорупційної системи держави.

Згідно з евалюаційними висновками періодичного нагляду, ініційованого Національним агентством з питань запобігання корупції, генеральний індикатор імплементації пре скрипцій Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки, темпорально детермінованих до матеріалізації станом на 31 грудня 2025 року, акумулював значення 74,6%. У фінальній фазі четвертого триместру 2025 року континуум владних інституцій продемонстрував наступну дихотомію результативності [41]: парціально або вичерпно було об'єктивізовано 743 нормативні інтенції, що пропорційно дорівнює 74,6% від релевантної сукупності директив, обов'язкових до виконання [41]; натомість 253 регулятивні кроки, сумарна питома вага котрих сягає 25,4% від генеральної кількості запланованих прескрипцій, залишилися поза межами практичного втілення [41]. Позатим, когорта зі 139 заходів тимчасово позбулася імперативності виконання внаслідок кристалізації об'єктивно детермінованих рестриктивних обставин. Глибинна екзегеза вказаного феномену свідчить про превалювання ініціатив, утилітарна актуалізація котрих уможливлується винятково постфактум дерогації екстраординарного правового режиму воєнного стану, а рівно ж і тих прескрипцій, матеріалізація яких суворо обумовлюється настанням специфічних юридичних фактів, як-от набуттям легітимної сили партикулярними нормативно-правовими актами [41].

Водночас наявність частки невиконаних заходів, а також тих, що об'єктивно не підлягали реалізації, вказує на вплив зовнішніх факторів, передусім правового режиму воєнного стану, на темпи впровадження реформ. Це підтверджує, що ефективність антикорупційної політики залежить не лише від якості планування, але й від загального політико-правового контексту. Таким чином, отримані результати дозволяють оцінити діючу модель як таку, що є функціонально спроможною, проте потребує подальшого вдосконалення з урахуванням наявних викликів і обмежень.

Аналіз ефективності за секторами виявляє значну нерівномірність. Деякі напрями продемонстрували майже ідеальні результати, тоді як інші зіткнулися з політичним опором або технічними складнощами.

Таблиця 2.1. Стан виконання Державної антикорупційної програми (ДАП) за секторами

Пріоритетний напрям (Розділ ДАП)	Відсоток виконання (повністю/частково)
Формування негативного ставлення до корупції	93.5%
Митна справа та оподаткування	90.6%
Охорона здоров'я, освіта і соціальний захист	80.6%
Сектор оборони	79.2%
Державний та приватний сектори економіки	76.5%
Державне регулювання економіки	75.7%
Судова система та органи правопорядку	71.6%
Будівництво, земельні відносини та інфраструктура	66.4%
Забезпечення доброчесності політичних партій	50.0%

Джерело: розроблено автором на основі [7]

Сектор «Формування негативного ставлення до корупції» став лідером завдяки активним просвітницьким кампаніям та інтеграції антикорупційного контенту в освітні програми. Натомість, сфера політичних партій продемонструвала найнижчий прогрес, що обумовлено призупиненням певних форм фінансового контролю та публічної звітності партій під час війни, а також відсутністю консенсусу у парламенті щодо посилення відповідальності за порушення у цій сфері.

Імперативно артикулювати, що мілітарний сегмент державного управління детерміновано як одну з магістральних площин превенції

корупціогенних девіацій у межах Антикорупційної стратегії на 2021–2025 роки, легітимізованої «Законом України від 20.06.2022 № 2322-IX [20]» (надалі – Антикорупційна стратегія). Відповідний аналітичний звіт маніфестує позитивну кінетику в царині оборонних інтендантських процедур: домінантним досягненням позиціонується інституалізація Міністерством оборони дуалістичної парадигми централізованих закупівельних агенцій, суворо диференційованих за критерієм акумулювання товарно-матеріальних цінностей специфічного військового та конвенційного призначення, із синхронною активацією їхнього операційного функціоналу. Паралельно з наведеними інституційними трансформаціями, на початку 2024 темпорального циклу було ініційовано фундаментальну едукативну кампанію, інтенціонально спрямовану на фахову максимізацію компетенцій дотичних суб'єктів профільного забезпечення [39]. У координатах перманентної структурної транзиції вітчизняного сектору безпеки та оборони гіпертрофованої актуальності набуває глибинна реорганізація наявних інтендантських механізмів, що суворо продиктовано невідворотними імперативами тотальної синхронізації функціонуючої моделі з транснаціональними еталонами транспарентності та всеохопної підзвітності.

У науковій літературі та аналітичних дослідженнях наголошується, що ефективна система закупівель виступає не лише інструментом забезпечення обороноздатності, але й важливим механізмом запобігання корупції у сфері використання публічних ресурсів. У цьому контексті посилення співпраці з НАТО розглядається як ключовий фактор модернізації національних інституцій та їх наближення до євроатлантичних стандартів. Відтак, впровадження нових підходів до управління оборонними закупівлями є складовою ширшого процесу інституційної трансформації та інтеграції України до безпекового простору Альянсу.

Упродовж 2024 темпорального циклу, під час проведення сімдесять п'ятого саміту Північноатлантичного альянсу у Вашингтоні, повноважні репрезентанти легітимізували фундаментальний аналітичний документ – Стратегічний огляд оборонних закупівель. Згаданий нормативно-

інструктивний масив інкорпорує двадцять одну фахову прескрипцію, інтенціонально скеровану на праксеологічну максимізацію результативності мілітарних інтендантських транзакцій у беззастережній кореляції з еталонними нормативами Альянсу [31].

Телеологічний конструкт зазначеного Огляду детермінується наступними магістральними імперативами:

- тотальна гармонізація вітчизняних механізмів оборонного постачання з валідними євроатлантичними праксисами;
- всеохопна інтенсифікація інституційної кооперації та синергетичної взаємодії між структурами НАТО й Україною в сегменті специфічних закупівельних процедур;
- радикальна ескалація параметрів транспарентності та перманентної аудиторської підзвітності профільного контракування в межах національної юрисдикції [31].

Погодження Огляду стало ключовим кроком у реалізації адаптованої Річної національної програми України, в якій реформа оборонних закупівель – одне з основних завдань у 2024 році [31].

Резюмуючи вищевикладене, легітимація Стратегічного огляду оборонних закупівель у рамках вашингтонського саміту Північноатлантичного альянсу 2024 хронологічного зрізу виступила фундаментальним каталізатором еволюційної модернізації парадигми адміністрування мілітарних ресурсів у національному вимірі. Практична екстраполяція задекларованих фахових прескрипцій генерує потужне підґрунтя задля ескалації праксеологічної валідності інтендантських транзакцій, максимізації інституційної суб'єктності та резистентності функціонуючих владних структур, а рівно ж для забезпечення безпрецедентного щабелю транспарентності й тотальної аудиторської підконтрольності. Як закономірний наслідок, згадана тенденція стимулюватиме не виключно мультиплікацію загального оборонного потенціалу суверена, а й безпосереднє конструювання перманентної антикорупційної матриці в царині мілітарного профільного управління, котра

беззастережно корелює з новітніми транснаціональними нормативними еталонами.

У сучасному науковому дискурсі питання оцінювання ефективності антикорупційної політики держави набуває особливої актуальності, зокрема в контексті міжнародного моніторингу та імплементації рекомендацій профільних інституцій. Важливу роль у цьому процесі відіграє GRECO, яка здійснює системну оцінку стану запобігання корупції в державах-членах. Для України результати таких оцінювань є не лише індикатором ефективності проведених реформ, але й орієнтиром для подальшого вдосконалення інституційної та нормативної бази у сфері запобігання корупції, зокрема щодо діяльності парламенту, судової влади та органів прокуратури.

Судова система та органи правопорядку продемонстрували середній результат (71,6%). Основні зусилля були спрямовані на виконання рекомендацій GRECO (Групи держав проти корупції). Станом на середину 2025 року Україна успішно виконала 18 із 31 рекомендації четвертого раунду оцінювання [81].

Біном неімплементованих прескрипцій, котрі безпосередньо екстраполюються на площину кримінально-процесуального примусу, детермінується нагальністю інституалізації механізму стохастичної алокації проваджень у континуумі суб'єктів публічного обвинувачення, паралельно вимагаючи прецизійної категоризації деліктних проявів, нерозривно пов'язаних із деонтологічними девіаціями вказаних посадовців, у синергії з радикальною ампліфікацією реєстру валідних дисциплінарних рестрикцій задля беззастережної максимізації принципу співмірності та загальної праксеологічної дієвості профільного інструментарію [81].

Оскільки в середині липня 2025 року українська влада намагалася підірвати незалежність Національного антикорупційного бюро України (НАБУ) та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП), прийнявши Закон 12414, який надає Генеральному прокурору широкі повноваження втручатися в їхні розслідування; оскільки 31 серпня 2025 року, в результаті значного внутрішнього та зовнішнього тиску, Верховна Рада прийняла Закон

13533 з метою відновлення статус-кво, таким чином вживши необхідних заходів для повного відновлення незалежності НАБУ та САП [88].

Результати оцінювання GRECO засвідчують наявність помірного, але стабільного прогресу Україна у сфері запобігання корупції, зокрема в діяльності судової системи та органів правопорядку. Виконання більшості рекомендацій четвертого раунду оцінювання свідчить про поступове наближення національної правової системи до міжнародних стандартів доброчесності та підзвітності. Водночас наявність частково виконаних та невиконаних рекомендацій, особливо у сфері кримінального переслідування прокурорів, вказує на збереження окремих системних проблем, що потребують подальшого нормативного та інституційного врегулювання.

Окремої уваги заслуговує ситуація із забезпеченням незалежності ключових антикорупційних інституцій, зокрема Національне антикорупційне бюро України та Спеціалізована антикорупційна прокуратура. Події 2025 року, пов'язані з законодавчими змінами та їх подальшим переглядом під впливом внутрішнього і міжнародного тиску, продемонстрували як наявність ризиків політичного втручання, так і здатність держави до їх оперативного коригування. У підсумку це свідчить про збереження загального вектора антикорупційних реформ та прагнення України забезпечити відповідність функціонування своїх інституцій європейським стандартам, попри складні політико-правові умови розвитку.

2.2. Реалізація механізмів фінансового контролю та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності НАЗК

У сучасних умовах державотворення в Україні одним із ключових напрямів антикорупційної політики є забезпечення прозорості публічної влади. Центральне місце в цій системі займає Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), яке виконує функції фінансового контролю та запобігання конфлікту інтересів.

НАЗК є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який реалізує державну антикорупційну політику відповідно до Закону України «Про запобігання корупції».

Основні функції:

- здійснення фінансового контролю;
- контроль за дотриманням антикорупційного законодавства;
- моніторинг способу життя посадовців;
- запобігання та врегулювання конфлікту інтересів.

Україна створила міцну правову базу для врегулювання конфлікту інтересів, а її цифрова система декларування є однією з найпрогресивніших. Про це йдеться у звіті Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) за результатами комплексної оцінки України в межах п'ятого раунду моніторингу Стамбульського плану дій з боротьби проти корупції [32].

У координатах розгортання інституційної матриці антикорупційної превенції вітчизняного зразка домінантний статус акумулюють утилітарні важелі фінансового моніторингу та нівелювання корупціогенних загроз. Екстраполяція згаданих механізмів гарантує не виключно ідентифікацію деліктних проявів, а й конструювання парадигми перманентного нагляду за посадовою активністю суб'єктів публічного адміністрування. Магістральним модератором імплементації означеного інструментарію виступає Національне агентство з питань запобігання корупції, котре об'єктивізує багатовимірний метод аудиту майнових статків, фінансових транзакцій та деонтологічного модусу можновладців. У заданому ракурсі гіпертрофованої актуальності набуває номенклатура таких прескрипцій, як діджиталізоване декларування, верифікація звітних формулярів, сканування екзистенційного трибу життя та ревізія фондування політичних об'єднань, котрі в синергетичній єдності кристалізують базис новітньої запобіжної доктрини.

Через інституалізацію механізму діджиталізованого декларування суверен матеріалізував імплементацію нормативних приписів тринадцятої статті Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції, легітимізованої відповідним Законом від 18.10.2006 року, котра імперативно артикулює

«необхідність участі суспільства у заходах щодо запобігання і протидії корупції, у тому числі шляхом забезпечення ефективним доступом до інформації, свободи пошуку, отримання, опублікування та поширення інформації про корупцію» [33, с. 61]. Електронна звітність функціонує не фрагментарно як засіб суто монетарного аудиту, а швидше як фундаментальний рушій гарантування транспарентності функціоналу публічних службовців та об'єктивізації максими абсолютної відкритості владного континууму.

Серед фундаментальних нормативно-правових джерел чинної національної юрисдикції, що безпосередньо регламентують процесуальні аспекти діджиталізованого звітування, домінує Закон України «Про запобігання корупції». Згаданий акт імперативно детермінує «правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, зміст та порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень» [27, с.16-17]. Подібне легітимне нормотворення генерує всеохопний базис задля безперебійної експлуатації моделі електронного декларування у статусі невід'ємного елемента голістичної антикорупційної стратегії держави.

Інституалізація прецизійних механізмів верифікації діджиталізованих майнових звітів набуває безпрецедентної актуальності, зважаючи на критичний щабель перцепції суспільством корупціогенних девіацій. Імперативність здійснення суцільного моніторингу задекларованого масиву відомостей додатково детермінується нагальністю упередження акумуляції фальсифікованих або ж викривлених даних у межах профільного реєстру [30, с.163]. У заданому дискурсі фундаментальної ваги набуває еволюційна оптимізація контрольно-наглядових процедур із паралельною максимізацією їхньої праксеологічної дієвості, котра уможливорює превентивну ідентифікацію латентних правопорушень та тотальну нейтралізацію корупційних вразливостей.

Синхронно із наведеним, вітчизняні дослідники Г. В. Муляр та С. В. Подгорець слушно постулюють, «що органи по боротьбі з корупцією мають

на меті здійснення об'єктивного, швидкого та неупередженого розслідування корупційних злочинів. Органи, які здійснюють боротьбу з корупцією використовують автоматизовані системи аналізу даних для перевірки відомостей з електронних декларацій з іншими державними базами даних. Серед величезного масиву інформації з деклараціями необхідно визначити саме ті, які найбільш ймовірно мають випадки корупційних дій» [14, с.281]. Експлуатація новітнього інформаційно-аналітичного інструментарію в межах верифікаційного континууму слугує потужним каталізатором дієвості превентивного нагляду, надаючи змогу прицільно фокусувати інституційну увагу на найбільш ризикосємних прецедентах та гарантувати суворо раціональну алокацію ресурсного потенціалу уповноважених владних інстанцій.

У системі інституційного механізму запобігання корупції в Україна важливе місце посідають інструменти перевірки електронних декларацій, які реалізуються Національне агентство з питань запобігання корупції. Застосування ризик-орієнтованого підходу дозволяє підвищити ефективність контролю, зосереджуючи ресурси на найбільш проблемних та потенційно корупційних випадках. «НАЗК застосовує ризик-орієнтований підхід, фокусуючи увагу на найбільш підозрілих деклараціях. У 2025 році Агентство завершило 970 повних перевірок, виявивши порушення у 56% випадків (505 декларацій). Загальна сума недостовірних відомостей у 2025 році склала 3,8 млрд грн. Автоматизований аналіз дозволяє ефективно перевіряти декларації з низьким ризиком, вивільняючи ресурси для складних розслідувань [25]». Високий відсоток виявлених порушень і значні обсяги недостовірних даних підтверджують як ефективність здійснюваних перевірок, так і наявність суттєвих корупційних ризиків у сфері декларування. Це зумовлює необхідність подальшого розвитку аналітичних механізмів та посилення превентивної функції контролю з метою підвищення прозорості та підзвітності публічної служби.

Важливим елементом інституційного механізму запобігання корупції в Україна є моніторинг способу життя суб'єктів декларування, який

здійснюється Національне агентство з питань запобігання корупції. Цей інструмент спрямований на встановлення відповідності між задекларованими доходами та фактичним рівнем життя посадових осіб, що дозволяє виявляти приховані активи та ознаки незаконного збагачення.

Інституційний інструментарій нагляду легітимізовано положеннями статті 51-4 Закону України «Про запобігання корупції», де імперативно детерміновано прерогативу Національного агентства з питань запобігання корупції здійснювати «вибірковий моніторинг способу життя суб'єктів декларування». Семантика лексеми «вибірковий» генерує амбівалентність правозастосування, оскільки селекція фігурантів задля аудиту ініціюється очільником профільного підрозділу вказаної інституції, оминаючи сувору регламентацію безальтернативних підстав чи критеріальних матриць, що каталізує формування лакун для волюнтаризму та гіпотетичної узурпації владних повноважень, хоча сама операційна парадигма прецизійно унормована відповідними документами [13].

Нормативна база вказаного нагляду кодифікована Порядком здійснення моніторингу способу життя суб'єктів декларування, схваленим наказом Національного агентства з питань запобігання корупції №236/23 від 26 жовтня 2023 року, та актуалізованою модифікацією даного акта, легалізованою наказом №43/25 від 12 лютого 2025 року [13]. Відповідно до букви згаданих циркулярів, розвідувально-аналітичний континуум охоплює глибинну екзегезу соціальних платформ (Instagram, Facebook), верифікацію візуальних і аудіовізуальних артефактів, скрупульозну ревізію проїзних мандатів, фіскальних квитанцій і транзакцій рекреаційного характеру, екстракцію масивів даних із банківських екосистем і державних реєстрів, а рівно ж абсорбцію інсайдерських повідомлень, матеріалів правоохоронних органів і публікацій засобів масової комунікації [13].

Синхронно з переліченим, згадана антикорупційна інституція наділена компетенцією оперувати матеріалами кримінальних проваджень, за умови отримання попередньої санкції дотичного слідчого, детектива або суб'єкта публічного обвинувачення. Новітня редакція регламентуючого Порядку

експліцитно детермінує правомочність Національного агентства піддавати ревізії майнові фонди, котрими фігурант звітування володіє партисипативно або латентно, що екстраполюється на ситуації формального титульного закріплення активів за третіми особами в умовах наявності обґрунтованих припущень щодо фактичного збереження декларантом узурфрукту або тіньових важелів впливу на такі блага [13].

У 2025 році НАЗК провело 247 таких моніторингів (проти 186 у 2024 році), що дозволило виявити ознаки незаконного збагачення на суму понад 1,1 млрд грн [24]. Моніторинг способу життя виступає важливим превентивним механізмом антикорупційної політики, який доповнює систему фінансового контролю та розширює можливості виявлення недекларованих активів. Водночас наявність дискреційних повноважень у відборі об'єктів перевірки створює потенційні ризики суб'єктивності та потребує подальшого вдосконалення процедурних гарантій. Попри це, результати діяльності Національне агентство з питань запобігання корупції свідчать про ефективність цього інструменту, що підтверджується зростанням кількості проведених моніторингів та значними обсягами виявлених порушень, що у підсумку сприяє підвищенню прозорості та підзвітності публічної служби.

Контроль за фінансуванням політичних партій є важливим елементом інституційного механізму запобігання корупції в Україні, який реалізується Національне агентство з питань запобігання корупції. Цей інструмент спрямований на забезпечення прозорості політичних фінансів та недопущення незаконного впливу на політичні процеси.

У 2025 році НАЗК забезпечило перевірку 100% поданих звітів політичних партій (1170 звітів). За результатами перевірок фінансові порушення встановлено у кожному третьому звіті (100 звітів). Загальна сума накладених штрафів та конфіскацій внесків у 2025 році перевищила 1,8 млн грн [26].

Результати здійснення контролю за фінансуванням політичних партій свідчать про ефективність діяльності Національне агентство з питань запобігання корупції у виявленні фінансових порушень та забезпеченні

підзвітності політичних суб'єктів. Водночас значна частка виявлених порушень вказує на збереження системних ризиків у цій сфері, що обумовлює необхідність подальшого посилення контролю та вдосконалення механізмів регулювання політичного фінансування.

Важливим елементом інституційного механізму запобігання корупції в Україні є врегулювання конфлікту інтересів, що виступає одним із ключових превентивних інструментів забезпечення доброчесності публічної служби. Нормативне визначення та розмежування видів конфлікту інтересів створює основу для своєчасного виявлення потенційних ризиків та їх належного врегулювання.

Профільний нормативно-правовий акт, а саме Закон України «Про запобігання корупції», диференціює антагонізм прерогатив на дві фундаментальні категорії. Гіпотетична колізія інтенцій репрезентує акумуляцію суб'єктом партикулярного блага у сегменті власної функціональної чи репрезентативної компетенції, котра генерує евентуальність деформації об'єктивізму або індиферентності під час продукування управлінських вердиктів, рівно як і в процесі об'єктивізації чи саботажу нормативно детермінованих актів у ході реалізації згаданих повноважень [18]. Фактична сингулярність інтересів маніфестує екзистенційну дихотомію між приватним прагненням індивіда та його владними компетенціями, котра безпо середньо де структурує неупередженість ухвалення резолюцій, каталізуючи девіації у вчиненні або утриманні від здійснення легально регламентованих дій [18].

Прецизійна сегрегація евентуального та доконаного антагонізму інтенцій уможливорює не виключно апостеріорну констатацію матеріалізованих деліктів, а передусім генерує міцне підґрунтя задля превентивної нейтралізації корупціогенних передумов на зародкових фазах їхнього онтологічного розгортання.

Прямий ієрарх або ж очільник владної інституції, наділений легітимною компетенцією щодо демісії чи ініціювання процедури усунення з посади, імперативно обтяжений низкою безальтернативних обов'язків:

постфактум рецесії сповіщення про кристалізацію колізії прагнень, такий суб'єкт змушений ухвалити резолюцію щодо нівелювання антагонізму в субординованого індивіда впродовж дводенного темпорального проміжку, синхронно забезпечивши інформування останнього про зміст затвердженого вердикту; у ситуації ж екстракції відомостей стосовно наявності дисбалансу інтересів з альтернативних джерел (від третіх осіб, через канали викривання корупційних проявів, із кореспонденції Національного агентства з питань запобігання корупції), ієрарх зобов'язаний об'єктивізувати легально детерміновані механізми превенції та ретифікації ситуації для свого підлеглого. Водночас будь-який інструмент пом'якшення згаданої колізії імплементується суворо партикулярно – винятково щодо фігуранта, який продукує такий антагонізм, унеможливаючи екстраполяцію рестриктивних кроків на інших учасників трудового континууму, синергетична взаємодія з якими слугує тригером дисгармонії, себто на субординований персонал [43].

Законодавчо визначений механізм покладає ключову відповідальність за своєчасне реагування саме на керівників, що забезпечує оперативність і персоніфікований характер прийняття рішень.

НАЗК здійснює постійний моніторинг виконання актів законодавства про конфлікт інтересів. У 2025 році динаміка встановлених збитків державі у цій сфері різко зросла – з 30 млн грн у 2024 році до понад 434 млн грн у 2025 році. Також у 2025 році кількість виявлених корупційних злочинів за матеріалами Агентства зросла у 2,6 раза порівняно з попереднім роком [23].

Механізм врегулювання конфлікту інтересів є важливим складником системи запобігання корупції, що поєднує нормативне регулювання, управлінську відповідальність та інституційний контроль з боку Національне агентство з питань запобігання корупції. Зростання кількості виявлених порушень і обсягів встановлених збитків свідчить як про підвищення ефективності контрольних механізмів, так і про наявність значних ризиків у цій сфері. Це обумовлює необхідність подальшого вдосконалення процедур врегулювання конфлікту інтересів та посилення превентивної складової державної антикорупційної політики.

2.3. Забезпечення доброчесності політичних фінансів у сучасних умовах та імплементація стандартів GRECO

Процес забезпечення доброчесності в системі політичного фінансування є одним із найскладніших та водночас найважливіших завдань для сучасної демократичної держави. У світлі глобальних викликів, таких як цифрова трансформація фінансових інструментів, зростання впливу олігархічних структур та безпекові загрози, пов'язані з іноземним втручанням, необхідність створення прозорих механізмів контролю за коштами політичних партій набуває статусу пріоритету національної безпеки.

Процедури оцінювання GRECO включають збір інформації за допомогою анкети(ок), візити на місця до країн, що дозволяють групам з оцінювання отримувати додаткову інформацію під час обговорень на високому рівні з ключовими національними гравцями, а також складання звітів про оцінювання. Ці звіти, які розглядаються та приймаються GRECO, містять рекомендації для оцінюваних країн щодо покращення рівня дотримання ними положень, що розглядаються. Заходи, вжиті для виконання рекомендацій, згодом оцінюються GRECO в рамках окремої процедури дотримання [61].

Для України, яка перебуває у стані війни та водночас активно інтегрується до Європейського Союзу, імплементація цих стандартів є не лише формальною вимогою, а й стратегічним інструментом очищення політичної системи від корупційних впливів та відновлення суспільної довіри.

Доброчесність політичних фінансів доцільно розглядати як такий стан функціонування політичної системи, за якого формування, розподіл і використання фінансових ресурсів політичними партіями та кандидатами здійснюються відкрито, у межах законодавства та без впливу приватних інтересів на процес прийняття державних рішень. У науковому вимірі цей підхід ґрунтується на трьох взаємопов'язаних принципах: справедливості, прозорості та підзвітності.

Хоча політичні системи можуть суттєво відрізнятися від однієї держави-члена до іншої, принципи, викладені в «Рекомендації Ради Європи (2003) 4 щодо спільних правил боротьби з корупцією у фінансуванні політичних партій та виборчих кампаній» [75] є «спільними для всіх цих країн і мають для них вирішальне значення, незалежно від форми їхніх інституцій, оскільки вони поділяють однакові демократичні цінності». Звіт містить низку висновків, що підкреслюють, серед іншого, важливість належного розкриття інформації та справді ефективного моніторингу фінансової інформації партій та кандидатів на виборах. Він також закликає до більш загального обговорення, щоб висвітлити взаємозалежність різних виявлених проблем. Для такого підходу Рекомендація Ради Європи, яка є єдиним міжнародним текстом, що визначає ці ключові елементи безперебійного функціонування демократії, забезпечує чудову основу. Очевидно, що дебати щодо політичного фінансування ще далеко не завершені, і слід очікувати подальшого внеску від поточної оціночної роботи GRECO [60].

Незважаючи на відмінності у функціонуванні політичних систем різних держав, базові принципи регулювання політичного фінансування мають універсальний характер і ґрунтуються на спільних демократичних цінностях. У цьому контексті Рада Європи формує загальні стандарти, які визначають ключові вимоги до прозорості та підзвітності у сфері фінансування політичних партій і виборчих кампаній.

Значення таких підходів посилюється необхідністю забезпечення ефективного контролю за фінансовою діяльністю політичних суб'єктів, а також постійного вдосконалення механізмів моніторингу та розкриття інформації. Подальший розвиток цієї сфери значною мірою залежить від результатів оцінювальної діяльності GRECO, яка сприяє адаптації національних систем до міжнародних стандартів і забезпечує поступове підвищення рівня доброчесності політичного процесу.

Досвід країн-членів GRECO у впровадженні стандартів Третього раунду оцінювання, присвяченого прозорості партійних фінансів, демонструє

широку палітру підходів та викликів. Аналіз звітів GRECO показує, що навіть сталі демократії часто стикаються із серйозними труднощами у забезпеченні повної прозорості.

Таблиця 2.2. Порівняльна характеристика викликів імплементації

Країна	Ключові претензії GRECO	Вжиті заходи	Результат
Австрія	В і д с у т н і с т ь к о н с о л і д о в а н о ї з в і т н о с т і т е р и т о р і а л ь н и х о с е р е д к і в.	О н о в л е н н я З а к о н у п р о п о л і т и ч н і п а р т і ї (2012).	Ч а с т к о в е в и к о н а н н я; п о т р е б а у п о с и л е н н і о б л і к о в и х с т а н д а р т і в.
Португалія	Н е в и к о н а н н я 10 і з 28 р е к о м е н д а ц і ї 5-г о р а у н д у щ о д о о с і б н а в и щ и х п о с а д а х.	П о д а н н я з в і т і в п р о п р о г р е с д o 2026 р о к у.	Г л o б a л ь н o н е з а д о в і л ь н и й р і в е н ь в і д п о в і д н о с т і.
Данія	В і д с у т н і с т ь к о н т р о л ю з а в н е с к а м и в н а т у р а л ь н і й ф о р м і.	В и д а н н я з а б у к л е т і в - к е р і в н и ц т в д л я п а р т і ї.	П о к р а щ е н н я с т а т у с у д o « б і л ь ш е н е н е з а d o в і л ь н o г o ».
Ліхтенштейн	А н о н і м н і с т ь д о н о р і в я к з а г р о з а н е з а л е ж н о с т і д е п у т а т і в.	О б г о в о р е н н я р е ф о р м у п а р л а м е н т і (2013).	П о в і л ь н и й п р o г r e c ч е р е з п o б o ю в а н н я з a в т р у ч а н н я в o c o б и с т е ж и т т я.

Джерело: розроблено автором на основі [62;89; 90; 91]

Досвід держав-членів GRECO свідчить про те, що забезпечення прозорості фінансування політичних партій є складним і тривалим процесом, який не залежить виключно від рівня демократичного розвитку країни. Навіть усталені демократії стикаються з подібними проблемами, зокрема

щодо повноти фінансової звітності, контролю за різними формами внесків та обмеження анонімності донорів.

Аналіз практики таких країн, як Австрія, Португалія, Данія та Ліхтенштейн, демонструє, що впровадження рекомендацій міжнародних інституцій часто супроводжується частковим прогресом і потребує подальшого вдосконалення національного законодавства та інституційних механізмів.

Ефективна імплементація стандартів прозорості політичного фінансування вимагає не лише формального прийняття нормативних змін, але й забезпечення їх практичного застосування, розвитку контрольних інструментів та формування культури підзвітності. У цьому контексті діяльність GRECO відіграє ключову роль як зовнішнього механізму оцінювання та стимулювання подальших реформ у цій сфері.

Висновки до другого розділу

У результаті аналізу ефективності реалізації державної антикорупційної політики України у 2021–2025 роках встановлено формування цілісної багаторівневої системи запобігання корупції, що поєднує стратегічне планування, інституційне забезпечення та цифрові інструменти контролю. Запровадження Антикорупційної стратегії та Державної антикорупційної програми забезпечило перехід до системного підходу у протидії корупції з конкретними механізмами вирішення ідентифікованих проблем.

Аналіз результатів виконання Державної антикорупційної програми засвідчує позитивну динаміку реалізації заходів. Досягнутий рівень виконання, попри умови воєнного стану, підтверджує здатність державних інституцій забезпечувати впровадження реформ в умовах значних зовнішніх викликів. Водночас нерівномірність результатів у різних сферах свідчить про наявність як організаційних, так і політичних обмежень ефективності антикорупційної політики.

Важливе місце в системі запобігання корупції посідає діяльність НАЗК, яке реалізує превентивні механізми фінансового контролю та врегулювання конфлікту інтересів. Електронне декларування, автоматизовані системи перевірки та моніторинг способу життя посадових осіб підвищили прозорість публічної служби, а значна кількість виявлених порушень свідчить як про результативність контрольних механізмів, так і про збереження системних проблем.

Діяльність НАБУ, САП та ВАКС продемонструвала зростання ефективності правозастосування у сфері протидії корупції на найвищому рівні. Збільшення кількості обвинувальних вироків, обсягів стягнутих коштів та ефективніше застосування інструментів конфіскації засвідчують поступове формування дієвої системи кримінальної відповідальності за корупційні правопорушення. Разом із тим зберігаються виклики, пов'язані зі зловживанням процесуальними правами, тривалістю розгляду справ та кадровим забезпеченням антикорупційних інституцій.

Реалізація Плану Ukraine Facility підтвердила дієвість моделі реформ, обумовлених зовнішньою кондиціональністю. Виконання Україною визначених кроків у сфері антикорупційної політики та отримання відповідних траншів фінансування демонструє спроможність держави дотримуватися взятих зобов'язань. Механізм зовнішньої кондиціональності виконує функцію каталізатора внутрішніх реформ, забезпечуючи їх послідовність та незворотність в умовах, коли внутрішні політичні стимули можуть виявитися недостатніми.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СТРАТЕГІЙ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЛАНУ UKRAINE FACILITY ТА ПІДГОТОВКИ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ НА 2026–2030 РОКИ

3.1. Удосконалення антикорупційної інфраструктури відповідно до рекомендацій Європейської Комісії (Звіт за 2025 рік)

У сучасних умовах державотворення та європейської інтеграції України питання вдосконалення антикорупційної інфраструктури набуває ключового значення. Боротьба з корупцією перестає розглядатися виключно як внутрішній адміністративний процес і дедалі більше інтегрується у ширший контекст виконання міжнародних зобов'язань держави, зокрема у межах набуття членства в Європейському Союзі. У цьому аспекті антикорупційна політика виступає одним із базових критеріїв оцінки спроможності держави забезпечувати верховенство права, стабільність демократичних інститутів та ефективне функціонування публічної влади.

Рекомендації Європейської Комісії, сформульовані у щорічних звітах про прогрес України, відображають комплексний підхід до оцінки антикорупційної системи, який охоплює як інституційний вимір, так і практичні результати реалізації державної політики. Особливий акцент робиться на забезпеченні незалежності спеціалізованих антикорупційних органів, підвищенні ефективності правозастосування, розвитку превентивних механізмів та гармонізації національного законодавства з *acquis* ЄС. У цьому контексті вдосконалення антикорупційної інфраструктури розглядається як системний процес, що потребує узгоджених дій усіх гілок влади та стабільної політичної волі.

У контексті європейської інтеграції Європейський Союз висуває до України комплексні та практично-орієнтовані вимоги у сфері боротьби з корупцією. Вони впливають із політичних критеріїв членства, практики розширення ЄС та зобов'язання поступово імплементувати *acquis* ЄС. Узагальнено ці вимоги можна поділити на кілька взаємопов'язаних блоків.

Перший блок – це виконання політичного критерію верховенства права. Боротьба з корупцією розглядається ЄС як невід’ємний елемент верховенства права. Від України очікується:

- стійка політична воля до протидії корупції на всіх рівнях публічної влади;
- зменшення системної (політичної та адміністративної) корупції, а не лише поодинокі показові справи;
- незворотність реформ, тобто неможливість згортання антикорупційної інфраструктури чи політичного впливу на неї.

ЄС вважає, що формальної наявності законів недостатньо ключовим є реальне застосування норм. Другий блок вимог стосується функціонування незалежної антикорупційної інфраструктури. ЄС висуває вимогу забезпечити інституційну спроможність і незалежність антикорупційних органів, зокрема:

- НАБУ, САП, ВАКС, НАЗК – їхню реальну незалежність від політичного втручання;
- прозорі та доброчесні процедури добору керівників і персоналу;
- належні повноваження, фінансування та можливість ефективно виконувати свої функції.

Особлива увага приділяється взаємодії між слідством, прокуратурою та судом у корупційних справах. Третій блок вимог стосується реальних результатів правозастосування. ЄС оцінює не лише нормативну базу, а й результати:

- розслідування та доведення до вироків справ щодо корупції високопосадовців;
- відсутність вибіркового правосуддя;
- застосування ефективних,
- пропорційних і стримувальних санкцій за корупційні злочини.

Саме цей аспект традиційно є вирішальним у щорічних оцінках Єврокомісії. Четвертий блок відповідає за прозорість публічного управління та запобігання корупції. Україна має забезпечити:

- дієву систему декларування активів, перевірки декларацій і відповідальності за недостовірні дані;
- прозорість у державних закупівлях, управлінні публічними фінансами та державною власністю;
- ефективні механізми запобігання конфлікту інтересів;
- обмеження політичного та олігархічного впливу на державні рішення.

П'ятий блок – це судова реформа як передумова антикорупційної політики. ЄС прямо пов'язує успіх боротьби з корупцією з реформою судової системи, зокрема:

- очищенням суддівського корпусу;
- незалежністю органів суддівського врядування;
- здатністю судів розглядати корупційні справи професійно та без зовнішнього тиску.

Шостий блок вимог стосується імплементації антикорупційного acquis ЄС. У межах підготовки до членства Україна має поступово гармонізувати своє законодавство з acquis ЄС, що включає:

- норми щодо боротьби з корупцією та шахрайством;
- фінансовий контроль і аудит;
- протидію відмиванню коштів;
- правила у сфері державних закупівель.

Отже, ЄС вимагає від України не декларативної, а результативної антикорупційної політики, що проявляється у:

- незалежних інституціях,
- реальних вироках,
- зниженні рівня корупції в повсякденному управлінні,
- незворотності реформ.

Саме така оцінка спроможності ефективно протидіяти корупції є ключовою передумовою як для відкриття, так і для просування переговорів про членство.

**Таблиця 3.1. Моніторинг виконання заходів Державної
антикорупційної програми за секторами**

Блок вимог	Зміст вимог ЄС	Ключові очікування щодо України
Політичний критерій верховенства права	Антикорупційна політика як складова демократії та верховенства права	Стійка політична воля; системна боротьба з корупцією; незворотність реформ
Антикорупційна інфраструктура	Нааявність і функціонування спеціалізованих органів	Інституційна незалежність НАБУ, САП, ВАКС, НАЗК; прозорі конкурси; належне фінансування
Правозастосування та відповідальність	Реальні результати у кримінальному переслідуванні	Розслідування і вироки у справах топкорупції; відсутність вибіркості; ефективні санкції
Запобігання корупції	Превентивні механізми у публічному управлінні	Дієве електронне декларування; контроль конфлікту інтересів; прозорість державних рішень
Публічні фінанси та закупівлі	Зменшення корупційних ризиків у фінансовій сфері	Прозорі держзакупівлі; фінансовий контроль; підзвітність управління державною власністю
Судова реформа	Спроможність судової системи підтримувати антикорупційну політику	Незалежні суди; доброчесність суддів; ефективний розгляд корупційних справ

Блок вимог	Зміст вимог ЄС	Ключові очікування щодо України
Імплементація acquis ЄС	Г а р м о н і з а ц і я законодавства з нормами ЄС	В п р о в а д ж е н н я антикорупційних стандартів ЄС; AML, фінансовий контроль, публічні закупівлі
Моніторинг і оцінка прогресу	Постійний нагляд з боку інституцій ЄС	Р е г у л я р н і з в і т и Єврокомісії; врахування прогресу для відкриття та просування переговорів

Джерело: розроблено автором на основі [8; 39; 50]

Європейська Комісія представила Звіт про прогрес України в межах Пакета розширення Європейського Союзу за 2025 рік. У документі наведено розгорнуту оцінку досягнень України на шляху до набуття членства в ЄС, а також сформульовано ключові рекомендації, спрямовані на подальше просування євроінтеграційного процесу. Європейська Комісія очікує від України переходу від реактивних і ситуативних рішень до послідовної, системної та проактивної антикорупційної політики, що реалізується на основі комплексних стратегічних документів і сприяє сталому розвитку. У цьому контексті серед пріоритетних завдань визначено забезпечення належного рівня виконання Антикорупційної стратегії на 2021–2025 роки та Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки.

У Звіті також окреслено основні напрями подальшого вдосконалення нормативно-правового регулювання у сфері протидії корупції з метою повного узгодження з правом Європейського Союзу. Зокрема, Україні рекомендовано внести зміни до Кримінального процесуального кодексу України, спрямовані на запобігання зловживанням процесуальними правами з боку учасників кримінального провадження; розширити коло осіб, зобов'язаних подавати декларації; а також продовжити адаптацію

законодавства у сфері захисту викривачів відповідно до вимог Директиви Європейського Парламенту і Ради ЄС 2019/1937 від 23 жовтня 2019 року щодо захисту осіб, які повідомляють про порушення законодавства Європейського Союзу [8].

У документі констатується, що інституційні засади протидії корупції в Україні загалом залишалися ефективними, а діяльність спеціалізованих антикорупційних органів характеризувалася належним рівнем результативності. Водночас Європейська Комісія наголошує на необхідності збереження інституційної спроможності антикорупційної інфраструктури 72 шляхом забезпечення достатніх гарантій незалежності та конкурентного рівня оплати праці. Серед інших рекомендацій, зокрема, визначено [8]:

- збільшення чисельності суддів Вищого антикорупційного суду та його адміністративного персоналу, а також забезпечення ВАКС постійним приміщенням;

- продовження заходів, спрямованих на підвищення ефективності розслідування корупційних правопорушень, у тому числі щодо арешту та конфіскації злочинних активів, з акцентом на справи стосовно високопосадовців і резонансні провадження;

- гарантування доступу НАБУ до своєчасних і неупереджених судових експертиз, а також до незалежного зняття інформації та інших необхідних процесуальних інструментів.

Підсумовуючи викладене, доцільно зазначити, що сучасні вимоги Європейського Союзу до України у сфері протидії корупції виходять за межі формального виконання нормативних приписів і спрямовані на досягнення реальних, вимірюваних результатів. Йдеться насамперед про забезпечення сталого функціонування незалежних антикорупційних інституцій, ефективне розслідування корупційних правопорушень, зокрема на найвищому рівні, а також формування дієвих механізмів запобігання корупції у сфері публічного управління.

Водночас результати оцінювання Європейської Комісії свідчать, що, попри наявний прогрес, Україна стикається з необхідністю подальшого

зміцнення інституційної спроможності антикорупційних органів, удосконалення процедур правозастосування та забезпечення незворотності реформ. Важливим напрямом залишається також гармонізація законодавства з правом ЄС, зокрема у сфері кримінального процесу, фінансового контролю, захисту викривачів та протидії відмиванню коштів.

Таким чином, реалізація рекомендацій Європейської Комісії формує підґрунтя для переходу України до якісно нового рівня антикорупційної політики – від декларативної до результативної, що базується на принципах прозорості, підзвітності та верховенства права. У довгостроковій перспективі це сприятиме не лише виконанню умов євроінтеграції, але й зміцненню інституційної стійкості держави та підвищенню довіри суспільства до органів влади.

3.2. Формування Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки з урахуванням цифровізації та секторальних корупційних викликів

Завершення у 2025 році дії Антикорупційної стратегії на 2021–2025 роки, затвердженої Законом України № 2322-IX від 20 червня 2022 року [20], поставило перед системою антикорупційного врядування комплексне завдання – здійснити критичний аналіз досягнутих результатів та закласти концептуальні основи нового п'ятирічного циклу антикорупційної політики. Зазначене завдання набуло особливої гостроти в контексті євроінтеграційних зобов'язань України, адже розробка та ухвалення Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки є прямою вимогою Дорожньої карти у сфері верховенства права, ініціативи «Ukraine Facility», а також рекомендацій Європейської Комісії, наданих у Звітах про прогрес України за 2024 та 2025 роки в рамках Пакета розширення ЄС [82].

Варто наголосити, що попередній стратегічний цикл продемонстрував неоднозначні результати. За даними моніторингу Державної антикорупційної програми (ДАП) на 2023–2025 роки, станом на кінець періоду її дії із 996 запланованих заходів було повністю виконано лише 52,7 %, частково

виконано – 21,9 %, а невиконаними залишилися 25,4 % заходів [7]. Водночас Україна продемонструвала позитивну динаміку за Індексом сприйняття корупції (CPI) Transparency International, здобувши у 2025 році 36 балів зі 100, що на один бал вище за показник попереднього року, та посівши 104-те місце серед 182 країн [51]. Попри поступовий прогрес, зазначений показник залишається суттєво нижчим за середній рівень країн ЄС, що актуалізує потребу в якісно новому підході до формування антикорупційної політики.

Методологічним підґрунтям розробки нової Стратегії став секторальний підхід, впроваджений Національним агентством з питань запобігання корупції (НАЗК) у 2025 році. На відміну від переважно інституційного підходу попереднього циклу, НАЗК здійснило комплексну «інвентаризацію» всіх функцій держави та сформувало Перелік сфер публічної політики, на основі якого було розроблено й апробовано Методику визначення індексу корупціогенності сфер суспільного життя [37]. Застосування цієї методики дозволило ідентифікувати 16 найбільш уражених корупцією сфер, які стали предметом поглибленого аналізу силами 26 експертних команд, що об'єднали 138 фахівців із 25 наукових установ, аналітичних центрів та громадських організацій [37].

Як зазначають Матвієнко І. В. та ін. (2025), ефективність антикорупційних стратегій значною мірою залежить від інтеграції правового регулювання та механізмів громадської участі, оскільки саме широке залучення стейкхолдерів забезпечує легітимність та реалістичність стратегічних документів [12]. Цей висновок знайшов практичне підтвердження у процесі підготовки нової Стратегії: протягом жовтня–грудня 2025 року НАЗК організувало 26 громадських обговорень загальною тривалістю понад 55 годин за участі понад 790 осіб, за результатами яких було враховано або частково враховано 77 % із 411 конкретних зауважень і пропозицій [37].

Загалом у проєкт Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки закладено необхідність розв'язання 146 ідентифікованих проблем, що розподілені за двома ключовими напрямками: посилення загальної системи

запобігання та протидії корупції (Розділ I, 10 підрозділів) та мінімізація корупції у пріоритетних сферах (Розділ II, 16 підрозділів) [37]. Як наголосив заступник Голови НАЗК Д. Калмиков, «лише системна та злагоджена антикорупційна політика, що базується на якісних даних та формується із широким залученням державних і недержавних зацікавлених сторін, спроможна забезпечити стабільний антикорупційний поступ України в майбутньому» [37].

Цифрова трансформація державного управління стала одним із найпотужніших антикорупційних інструментів в Україні, що підтверджується як кількісними показниками, так і якісними оцінками міжнародних організацій. За даними Міністерства цифрової трансформації, кумулятивний антикорупційний та економічний ефект від цифровізації державних послуг через платформу «Дія» за п'ять років функціонування (2020–2025) досяг 184 млрд грн, при цьому кожна гривня, інвестована у цифровізацію, генерує до 160 грн економії [34]. Щорічний антикорупційний ефект від переведення в електронний формат найбільш корупційно вразливих послуг становить 7,4 млрд грн, а прогнозний вплив цифровізації на ВВП до 2035 року оцінюється на рівні 1 % [35].

Систему електронних публічних закупівель ProZorro, запущену ще у 2016 році, можна вважати еталонним прикладом антикорупційної цифровізації. Обсяг конкурентних закупівель через систему зріс із 616,8 млрд грн у 2023 році до 841 млрд грн у 2024 році, а економія для державного бюджету за рахунок конкуренції досягла значних масштабів [15]. Платформа Prozorro.Sale забезпечила 9,58 млрд грн економічного ефекту лише від малої приватизації за два роки [45]. Водночас, як справедливо зазначається у дослідженні Вільчинської В. М. та ін. (2025), попри позитивний вплив системи ProZorro, у сфері публічних закупівель зберігаються високі корупційні ризики, зокрема замовники зберігають можливість маніпулювання технічними специфікаціями та формування штучних бар'єрів для конкуренції [3].

В Антикорупційній стратегії на 2026–2030 роки цифровізація розглядається не як допоміжний, а як наскрізний інструмент, інтегрований у всі напрями антикорупційної політики. Відповідно до аналізу проєкту Стратегії, здійсненого Transparency International Ukraine (2026), новий документ передбачає суттєве розширення цифрових механізмів контролю у таких ключових сферах, як: електронне декларування майна та доходів, моніторинг конфлікту інтересів, публічні закупівлі, управління державною власністю та адміністрування природних ресурсів [38].

Особливого значення в новому стратегічному циклі набуває впровадження технологій штучного інтелекту (ШІ) та машинного навчання в антикорупційну діяльність. За даними Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), ШІ дедалі активніше застосовується для виявлення фінансових порушень, моніторингу публічних закупівель та аналізу великих масивів даних у контексті антикорупційного контролю [46]. У звіті Transparency International «Harnessing Artificial Intelligence for Anti-Corruption» (2025) підкреслено, що методи контрольованого машинного навчання вже використовуються для виявлення картельних змов у сфері публічних закупівель, а алгоритми обробки природної мови – для автоматизованого аналізу нормативно-правових актів на наявність корупціогенних факторів [64].

Вітчизняні дослідники Сірик З. О. та Косяненко П. Г. (2025) обґрунтовують, що цифрові рішення для запобігання корупції на публічній службі в Україні мають розглядатися як комплексна екосистема, що включає не лише окремі електронні сервіси, а й інтегровані аналітичні платформи, здатні здійснювати перехресну верифікацію даних з різних реєстрів у режимі реального часу [29]. Такий підхід відповідає концептуальній рамці нової Стратегії, що передбачає розвиток інтероперабельності державних реєстрів та автоматизацію процесів фінансового контролю.

Водночас, як застерігає Огляд ОЕСР доброчесності та боротьби з корупцією в Україні (2025), надмірна автоматизація процесів перевірки декларацій без адекватного ресурсного забезпечення «ручних» перевірок

може призводити до зниження якості антикорупційного контролю [70]. Зазначену проблему підтверджує й критика з боку Transparency International Ukraine: Агентство «не ще більше має автоматизовувати перевірки, а зосередитися на покращенні можливостей проведення повних перевірок саме уповноваженими особами – лише людина може провести якісне розслідування обставин, які виглядають підозрілими» [38]. Таким чином, оптимальною є гібридна модель, що поєднує автоматизований скринінг як первинний фільтр із глибинними перевітками кваліфікованими фахівцями.

Проект «Цифровізація для зростання, доброчесності та прозорості» (UK DIGIT), реалізований за підтримки Фонду Євразія та уряду Великої Британії (2025–2026), є практичним втіленням інтеграції цифрових інструментів в антикорупційну політику України та безпосередньо долучався до підготовки нової Стратегії [52]. Зазначений проєкт спрямований на посилення спроможності державних органів використовувати цифрові інструменти для забезпечення прозорості та доброчесності, що цілком узгоджується з баченням Голови НАЗК щодо нової Стратегії: «сильні інституції, цифрові інструменти, фокус на сферах найвищого ризику» [28].

Ключовою інновацією Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки є перехід від узагальненого до секторального аналізу корупційних ризиків, що дозволяє формувати диференційовані інструменти протидії відповідно до специфіки кожної галузі. Розділ II Стратегії охоплює 16 пріоритетних сфер, серед яких: судоустрій, прокуратура та правопорядок, оборона, будівництво та інфраструктура, відновлення, енергетика, публічні закупівлі, оподаткування, митна справа, надрокористування та інші [37].

- **Оборонний сектор.** В умовах повномасштабної збройної агресії Російської Федерації оборонний сектор стає одночасно сферою найвищого фінансового навантаження та найбільш гострих корупційних ризиків. За результатами дослідження НАЗК, проведеного спільно з Міністерством оборони, було ідентифіковано системні корупційні ризики у тилових закупівлях для Збройних Сил України та розроблено конкретні рекомендації з їх усунення [28]. Як зазначає

Бондаренко О. С. (2023), корупційні прояви в оборонному секторі характеризуються підвищеною латентністю через режим секретності, обмежений доступ до інформації та специфіку воєнного стану, що потребує адаптації антикорупційних механізмів до умов конфлікту [1].

- Проект Стратегії на 2026–2030 роки виокремлює оборону як окремий пріоритетний підрозділ (2.1.4), що передбачає, зокрема, впровадження механізмів закупівлі оборонних інновацій з урахуванням антикорупційних рекомендацій НАЗК [37]. Зазначений підхід узгоджується з рекомендаціями НАТО та Базельського інституту управління щодо забезпечення доброчесності у секторі безпеки [2].
- **Сфера відновлення.** Вперше в історії вітчизняної антикорупційної політики відновлення виокремлено як самостійний пріоритетний напрям Стратегії. Як зазначається в аналізі Transparency International Ukraine, такий підхід є виправданим, оскільки «сфера відновлення є комплексною та перетинається з багатьма сферами державної політики», а тому потребує спеціалізованих антикорупційних механізмів [38]. Дослідниця Вілкінс К. (2023) у звіті для Global Initiative Against Transnational Organized Crime наголошує, що програма відновлення України має реагувати на специфічні секторальні корупційні ризики, пов'язані з масштабним припливом міжнародних фінансових ресурсів, необхідністю оперативного прийняття рішень та фрагментацією контрольних механізмів [86].

Серед ключових проблем, ідентифікованих Стратегією у сфері відновлення, – відсутність комплексної державної стратегії відновлення, активне застосування урядом експериментальних проєктів як альтернативи нормам постійного законодавства, а також недостатня систематизація даних про масштаби руйнувань та потреби відбудови [37]. Останній аспект має безпосереднє значення для забезпечення прозорості та підзвітності у розподілі ресурсів відновлення.

- **Публічні закупівлі.** Незважаючи на суттєвий прогрес, досягнутий завдяки системі ProZorro, публічні закупівлі залишаються одним із

найбільш корупційно вразливих секторів. Дослідження Кнеу (2025) систематизує корупційні ризики у сфері публічних закупівель, класифікуючи їх за етапами закупівельного циклу та обґрунтовуючи ключову роль електронної системи ProZorro як інструменту мінімізації зловживань [3]. У рамках Стратегії на 2026–2030 роки передбачається подальше вдосконалення цифрових механізмів контролю закупівель, зокрема впровадження аналітичних модулів на основі ШІ для автоматичного виявлення аномальних патернів та ознак змови учасників тендерів.

- **Енергетика та надрокористування.** Дослідження НАЗК (2025) у рамках підготовки Стратегії ідентифікувало ці сфери як одні з найбільш уражених корупцією, що зумовлено значною рентоємністю ресурсів, складністю ліцензійних процедур та обмеженою прозорістю управлінських рішень [37]. Стратегія передбачає впровадження електронних аукціонних механізмів для надання прав на користування надрами, а також посилення прозорості у процесах ціноутворення та розподілу енергетичних ресурсів.
- **Митна справа та оподаткування.** За даними опитування НАЗК «Корупція в Україні 2025: розуміння, сприйняття, поширеність», ці сфери залишаються серед найбільш проблемних у восприйнятті населення [11]. Стратегія на 2026–2030 роки передбачає цифровізацію митних процесів, автоматизацію типових рішень для мінімізації «людського фактора» та впровадження ризик-орієнтованого підходу до митного контролю.

3.3. Забезпечення доброчесності та прозорості у процесах повоєнної відбудови та європейської інтеграції України

Масштаб повоєнної відбудови України не має прецедентів у новітній європейській історії. За даними П'ятої оцінки швидкого збитку та потреб (RDNA5), проведеної Світовим банком, ООН та Європейським Союзом

(лютий 2026), прямі збитки від російської агресії станом на кінець 2025 року досягли 195,1 млрд дол. США, а потреби у відновленні та реконструкції на наступне десятиліття оцінюються у 587,7 млрд дол. США, що майже втричі перевищує розмір довоєнного ВВП країни [80]. Зіставлення обсягу необхідних ресурсів із наявними корупційними ризиками робить забезпечення доброчесності та прозорості відбудови не просто етичним імперативом, а критичною передумовою успішності самого процесу відновлення.

Концептуальну рамку прозорості відбудови було закладено Луганською декларацією (URC 2022), що визначила сім керівних принципів відновлення, серед яких третій – «прозорість, підзвітність та верховенство права» – передбачає, що процес відновлення має бути прозорим і підзвітним перед народом України [71]. Зазначені принципи набули практичного розвитку на подальших конференціях: URC 2023 (Лондон), URC 2024 (Берлін) та URC 2025 (Рим), під час якої було підписано понад 200 угод та меморандумів на загальну суму понад 13 млрд євро [16]. Кожен із цих етапів супроводжувався посиленням антикорупційної кондиціональності міжнародної допомоги.

Ключовим фінансовим інструментом підтримки є «Ukraine Facility» – механізм ЄС обсягом до 50 млрд євро на 2024–2027 роки, виплати за яким прямо обумовлені виконанням реформ, зокрема у сфері боротьби з корупцією [79]. Протягом 2024 року Україна виконала 23 кроки за різними розділами Плану, що дозволило отримати 16,1 млрд євро [79]. Водночас у липні 2025 року ЄС зменшив обсяг чергового траншу на 1,5 млрд євро через занепокоєння щодо ослаблення антикорупційного законодавства, зокрема ухвалення закону, що обмежував незалежність НАБУ та САП [55]. Цей прецедент засвідчив, що антикорупційна кондиціональність є не декларативною, а дієвою – порушення принципів доброчесності має безпосередні фінансові наслідки для державного бюджету.

Інституційною відповіддю на виклики прозорого управління відбудовою стало впровадження цифрової екосистеми DREAM (Digital Restoration Ecosystem for Accountable Management) – державної платформи,

що функціонує як «єдине вікно» для створення, фінансування, управління та контролю над проєктами відбудови [19]. За даними Міністерства розвитку громад та територій, до DREAM долучилися близько 1 300 громад, а платформа забезпечує відстеження повного циклу проєкту – від фіксації пошкодження до завершення відновлювальних робіт [4]. Дослідження програми «Прозорі міста» Transparency International Ukraine (2025) засвідчило, що DREAM суттєво підвищує підзвітність на місцевому рівні, проте ефективність системи залежить від якості первинних даних та інституційної спроможності громад [40].

Водночас дослідники ідентифікують низку специфічних корупційних ризиків, притаманних саме процесам відбудови. Вілкінс К. (2023) у звіті для Global Initiative Against Transnational Organized Crime систематизує їх за такими категоріями: ризики, пов'язані з масштабним припливом міжнародних фінансових ресурсів та обмеженою абсорбційною спроможністю; ризики спрощених закупівельних процедур в умовах воєнного стану; ризики фрагментації контрольних механізмів між численними донорами та виконавцями [86]. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Корупційні ризики в Україні» (2024) додатково акцентують увагу на загрозах, пов'язаних із використанням експериментальних правових режимів, що фактично дозволяють відступати від загальних дозвільних процедур та механізмів контролю [9].

Окрему групу ризиків становить корупція у сфері залучення та використання міжнародної допомоги для потреб безпеки й оборони. Дослідження Актуальної правової платформи (2024) доводить, що специфіка оборонних закупівель – обмежена конкуренція, термінові потреби, режим секретності – створює підвищений корупціогенний потенціал, мінімізація якого потребує як інституційних, так і технологічних рішень [10].

Забезпечення доброчесності відбудови нерозривно пов'язане з процесом європейської інтеграції, який виступає одночасно зовнішнім стимулом та інституційною рамкою антикорупційних реформ. Україна у вересні 2025 року успішно завершила скринінг національного законодавства

на відповідність *acquis communautaire* – процес, що тривав з липня 2024 року та охопив 34 двосторонні зустрічі [83]. Кластер 1 («Фундаментальні питання»), що включає верховенство права та боротьбу з корупцією, є пріоритетним для відкриття перемовних розділів і, відповідно, визначає антикорупційну реформу як необхідну передумову подальшого поступу на шляху до членства.

Огляд ОЕСР доброчесності та боротьби з корупцією в Україні (2025) – перший комплексний аналіз такого рівня – надає системні рекомендації щодо зміцнення інституційної бази, формування культури доброчесності та підвищення ефективності правозастосування [70]. Зокрема, Огляд наголошує на необхідності переходу від формального виконання планових заходів до результатоорієнтованого підходу, а також рекомендує запровадити комплаєнс як пом'якшуючу обставину для бізнесу та розширити можливості позасудового врегулювання корупційних справ [70].

Базельський інститут управління у звіті «Progress in Ukraine's Anti-Corruption Efforts» (2025) фіксує значний прогрес України у розбудові антикорупційної інфраструктури та водночас визначає пріоритетні напрями подальшого вдосконалення, серед яких – забезпечення стійкості реформ в умовах воєнного стану та посилення секторального підходу до аналізу корупційних ризиків [74].

Парламент Європейського Союзу у квітні 2026 року ухвалив пакет фінансової підтримки України обсягом 90 млрд євро на 2026–2027 роки, що є безпрецедентним за масштабом [72]. Зазначений обсяг фінансування посилює вимоги до якості антикорупційного контролю та створює додатковий тиск на українські інституції щодо забезпечення належної прозорості використання коштів.

Антикорупційна стратегія на 2026–2030 роки вперше виокремлює відновлення як самостійний пріоритетний підрозділ, що є принципово важливою новелою [38]. Стратегія діагностує відсутність комплексної державної стратегії відновлення, недостатню координацію між різними рівнями врядування та ризики, пов'язані з експериментальними правовими

режимами. Серед запропонованих механізмів – обов'язкове проведення всіх проєктів відновлення через платформу DREAM, впровадження автоматизованої пріоритизації проєктів та посилення аудиторського контролю [38].

Таким чином, забезпечення доброчесності та прозорості у процесах повоєнної відбудови та європейської інтеграції є взаємопідсилюючими процесами: євроінтеграційна кондиціональність створює зовнішній тиск для антикорупційних реформ, тоді як інституційна спроможність забезпечувати прозору відбудову стає практичним підтвердженням готовності України до членства в ЄС. Успішність цього взаємозв'язку залежить від трьох ключових чинників: інституційної стійкості антикорупційних органів, ефективності цифрових інструментів моніторингу та підзвітності, а також послідовності політичної волі щодо дотримання стандартів доброчесності навіть в умовах воєнного стану.

Висновки до третього розділу

У третьому розділі дослідження було здійснено комплексний аналіз напрямів вдосконалення стратегій протидії корупції в контексті реалізації Плану Ukraine Facility та підготовки Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки. Узагальнення результатів проведеного аналізу дозволяє сформулювати низку концептуальних висновків, що мають як теоретичне, так і практичне значення.

Аналіз рекомендацій Європейської Комісії, викладених у Звіті про прогрес України за 2025 рік, засвідчив, що вимоги ЄС до антикорупційної політики України суттєво еволюціонували – від формальних інституційних критеріїв до результатноорієнтованих стандартів, що передбачають реальне зниження рівня корупції, ефективне правозастосування та незворотність реформ. Систематизація зазначених вимог за шістьма взаємопов'язаними блоками (верховенство права, незалежна антикорупційна інфраструктура, результативність правозастосування, прозорість публічного управління, судова реформа, імплементація *acquis* ЄС) доводить, що антикорупційна політика є наскрізною передумовою просування переговорів про членство в ЄС, а не ізольованим напрямом реформ. Рекомендації Європейської Комісії щодо зміцнення інституційної спроможності НАБУ, САП та ВАКС, розширення кола суб'єктів декларування та адаптації законодавства про захист викривачів до Директиви ЄС 2019/1937 формують конкретну «дорожню карту» подальших перетворень.

Дослідження процесу формування Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки виявило принципово новий підхід до розробки стратегічних документів антикорупційної політики, заснований на секторальному аналізі корупційних ризиків. Розроблена НАЗК Методика визначення індексу корупціогенності дозволила ідентифікувати 16 найбільш уражених корупцією сфер та сформулювати 146 конкретних проблем, що потребують розв'язання. Порівняння з попереднім стратегічним циклом (2021–2025), за підсумками якого повністю виконано лише 52,7 % запланованих заходів ДАП, свідчить

про необхідність переходу від кількісного до якісного підходу в оцінці ефективності антикорупційної політики. Важливою новелою є запровадження механізму «стратегічної паузи» між циклами, надання НАЗК права вносити обов'язкові приписи органам влади, а також безпрецедентний рівень залучення експертного середовища (138 фахівців, 26 експертних команд, 26 громадських обговорень).

Цифровізація підтвердила свій статус найбільш ефективного інструменту системної мінімізації корупційних ризиків. Кумулятивний антикорупційний та економічний ефект платформи «Дія» за п'ять років досяг 184 млрд грн, система ProZorro забезпечила зростання конкурентних закупівель до 841 млрд грн у 2024 році, а Prozorro.Sale – 9,58 млрд грн ефекту від малої приватизації. Водночас доведено, що оптимальною є гібридна модель антикорупційного контролю, що поєднує автоматизований скринінг як первинний фільтр із глибинними перевірками кваліфікованими фахівцями. Надмірна автоматизація без адекватного ресурсного забезпечення «ручних» перевірок може призводити до зниження якості контролю, на що справедливо вказують як ОЕСР, так і Transparency International Ukraine.

Перспективним напрямом розвитку антикорупційних інструментів є впровадження технологій штучного інтелекту та машинного навчання, зокрема для виявлення картельних змов у публічних закупівлях, автоматизованого аналізу нормативно-правових актів на корупціогенність та предиктивної аналітики корупційних ризиків. Одночасно актуальним залишається розвиток інтегрованості державних реєстрів як передумови ефективної перехресної верифікації даних у режимі реального часу.

Забезпечення доброчесності та прозорості у процесах повоєнної відбудови є критичною передумовою як для ефективного використання безпрецедентних фінансових ресурсів (потреби відновлення – 587,7 млрд дол. США за оцінкою RDNA5), так і для підтримки довіри міжнародних донорів. Луганські принципи (2022), розвинуті на подальших конференціях URC, закріпили прозорість та підзвітність як обов'язкові стандарти

відновлення. Цифрова екосистема DREAM, до якої долучилися близько 1 300 громад, є інституційною відповіддю на ці виклики, проте її ефективність залежить від якості первинних даних та інституційної спроможності місцевого самоврядування.

Механізм «Ukraine Facility» (50 млрд євро на 2024–2027 роки) та новий пакет підтримки ЄС (90 млрд євро на 2026–2027 роки) перетворили антикорупційну кондиціональність з декларативного принципу на дієвий інструмент впливу. Зменшення траншу на 1,5 млрд євро у липні 2025 року через ослаблення незалежності НАБУ та САП продемонструвало, що порушення стандартів доброчесності має прямі фінансові наслідки для державного бюджету. Це створює потужний зовнішній стимул для збереження послідовності антикорупційних реформ.

Встановлено, що процеси повоєнної відбудови та європейської інтеграції є взаємопідсилюючими з точки зору антикорупційної політики: євроінтеграційна кондиціональність формує зовнішній тиск для реформ, тоді як інституційна спроможність забезпечувати прозору відбудову стає практичним підтвердженням готовності України до членства в ЄС. Успішне завершення скринінгу *acquis communautaire* у вересні 2025 року та виокремлення відновлення як самостійного пріоритетного підрозділу Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки свідчать про інституційне усвідомлення цього взаємозв'язку.

Загалом результати дослідження третього розділу підтверджують, що Україна перебуває на етапі якісної трансформації антикорупційної політики – від переважно реактивної моделі до комплексної системи, заснованої на секторальному аналізі ризиків, цифрових інструментах контролю, результатіорієнтованих стандартах та зовнішній кондиціональності. Водночас успішність цієї трансформації залежатиме від збереження інституційної незалежності антикорупційних органів, послідовності політичної волі, якості операціоналізації стратегічних документів на рівні Державної антикорупційної програми та ефективного залучення громадянського суспільства до моніторингу виконання.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній магістерській роботі здійснено комплексне дослідження теоретико-методологічних засад та практичних аспектів формування й реалізації антикорупційних стратегій України в умовах європейської інтеграції, що дозволило сформулювати такі висновки:

1. Досліджено еволюцію наукових підходів до визначення корупції від античних філософських концепцій «псування» державного ладу до сучасних раціоналістичних моделей. Встановлено, що сучасна парадигма протидії корупції базується на поєднанні двох фундаментальних підходів: теорії принципала-агента (М. Дженсен, В. Меклінг), яка фокусується на обмеженні можливостей для зловживань через контроль та зменшення асиметрії інформації, та підходу колективних дій, спрямованого на формування культури доброчесності та суспільної нетерпимості до корупції. Модель Р. Клітгарда ($\text{Corruption} = \text{Monopoly} + \text{Discretion} - \text{Accountability}$) залишається концептуальною основою для проектування антикорупційних стратегій, водночас сучасні дослідження Н. Гроенендейка та Й. Г. Ламбсдорффа доводять необхідність системної трансформації інституційного середовища, а не лише посилення репресивних заходів.

2. Проаналізовано нормативно-правове регулювання антикорупційної діяльності в Європейському Союзі та *acquis communautaire*. Визначено, що антикорупційне *acquis* ЄС пройшло значну еволюцію – від Конвенції 1997 року про боротьбу з корупцією до Антикорупційної директиви ЄС 2026 року, яка демонструє перехід від виключно карального підходу до комплексної моделі, що поєднує репресивні та превентивні інструменти. Встановлено, що Договір про функціонування Європейського Союзу (статті 67, 83 та 325 ДФЄС) формує правову основу для класифікації корупції як «єврозлочину» із транскордонною іманентністю, а Директива PIF (2017/1371) та створення Європейської прокуратури (EPPO) забезпечують уніфікований захист фінансових інтересів Союзу.

3. Визначено, що інституційний механізм запобігання корупції в Україні функціонує як багатокомпонентна система, ключову роль у якій відіграє Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), що реалізує превентивні функції фінансового контролю, моніторингу способу життя суб'єктів декларування та врегулювання конфлікту інтересів. На наднаціональному рівні антикорупційна інфраструктура ЄС включає OLAF, EPPO та EU Network against Corruption, що забезпечують координацію зусиль у протидії транскордонній корупції. Встановлено, що ефективність антикорупційних інституцій безпосередньо залежить від рівня їхньої незалежності, ресурсного забезпечення та прозорості кадрових процедур.

4. Оцінено стан та результати реалізації Антикорупційної стратегії на 2021–2025 роки та Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки. Встановлено, що станом на кінець періоду дії із 996 запланованих заходів було повністю виконано 74,6 % (743 заходи), частково виконано – 25,4 % (253 заходи), а 139 заходів потребували подальшої імплементації. Досягнутий рівень виконання, незважаючи на умови воєнного стану, засвідчує здатність державних інституцій забезпечувати впровадження антикорупційних реформ навіть в екстраординарних обставинах. Водночас виявлено нерівномірність результатів у різних секторах: найвищий рівень виконання зафіксовано у сфері запобігання корупційним порушень та конфлікту інтересів (93,5 %), найнижчий – у сфері забезпечення доброчесності юридичних осіб (50,0 %).

5. Проаналізовано реалізацію механізмів фінансового контролю та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності НАЗК. Встановлено, що запровадження системи електронного декларування, ризик-орієнтованого підходу до перевірок та моніторингу способу життя суттєво підвищило ефективність превентивного контролю. У 2025 році НАЗК завершило 970 повних перевірок декларацій із виявленням порушень у 56 % випадків, а загальна сума недостовірних відомостей склала 3,8 млрд грн. Моніторинг способу життя дозволив виявити ознаки незаконного збагачення на суму понад 1,1 млрд грн. Динаміка встановлених збитків від конфлікту інтересів зросла з 30 млн грн у 2024 році до понад 434 млн грн у 2025 році, що

свідчить як про підвищення ефективності контрольних механізмів, так і про збереження значних корупційних ризиків у системі публічного управління.

6. Досліджено забезпечення доброчесності політичних фінансів та імплементацію стандартів GRECO. У 2025 році НАЗК забезпечило перевірку 100 % поданих звітів політичних партій (1170 звітів), фінансові порушення встановлено у кожному третьому звіті. Аналіз досвіду країн-членів GRECO (Австрія, Португалія, Данія, Ліхтенштейн) засвідчив, що забезпечення прозорості фінансування політичних партій є складним і тривалим процесом навіть для усталених демократій. Для України, яка перебуває у стані війни та одночасно інтегрується до ЄС, імплементація стандартів GRECO є не лише формальною вимогою, а й стратегічним інструментом очищення політичної системи від корупційних впливів.

7. Обґрунтовано напрями удосконалення антикорупційної інфраструктури відповідно до рекомендацій Європейської Комісії, сформульованих у Звіті про прогрес України за 2025 рік. Визначено, що вимоги ЄС охоплюють шість взаємопов'язаних блоків: верховенство права, незалежність антикорупційних інституцій, результати правозастосування, запобігання корупції, судова реформа та імплементація антикорупційного асquis. Встановлено, що ЄС вимагає від України не декларативної, а результативної антикорупційної політики, що проявляється у реальних вироках, незалежних інституціях, зниженні рівня корупції та незворотності реформ. Прецедент зменшення траншу «Ukraine Facility» на 1,5 млрд євро у липні 2025 року засвідчив, що антикорупційна кондиціональність є не декларативною, а дієвою.

8. Розроблено пропозиції щодо формування Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки. Встановлено, що ключовою інновацією нового стратегічного циклу є перехід від узагальненого до секторального аналізу корупційних ризиків із виокремленням 16 пріоритетних сфер, серед яких оборона, відновлення, публічні закупівлі, енергетика, митна справа та оподаткування. Обґрунтовано, що цифровізація має розглядатися як наскрізний інструмент антикорупційної політики, а оптимальною моделлю

контролю є гібридна, що поєднує автоматизований скринінг як первинний фільтр із глибинними перевітками кваліфікованих фахівців. Кумулятивний антикорупційний ефект від цифровізації державних послуг через платформу «Дія» досяг 184 млрд грн, що підтверджує доцільність подальшого розширення цифрових інструментів.

9. Визначено шляхи забезпечення доброчесності та прозорості у процесах повоєнної відбудови. Встановлено, що масштаб відновлення (587,7 млрд дол. США потреб за оцінкою RDNA5) створює безпрецедентні корупційні ризики, пов'язані з масштабним припливом міжнародних ресурсів, необхідністю оперативного прийняття рішень та фрагментацією контрольних механізмів. Впровадження цифрової платформи DREAM як «єдиного вікна» для управління проєктами відбудови є важливим кроком до забезпечення прозорості, проте ефективність системи залежить від якості первинних даних та інституційної спроможності громад. Обґрунтовано, що антикорупційна кондиціональність міжнародної допомоги, закладена у Луганській декларації та механізмі «Ukraine Facility», має стати невід'ємною складовою стратегічного планування відбудови.

Таким чином, результати проведеного дослідження засвідчують, що Україна сформувала цілісну багаторівневу систему запобігання корупції, яка демонструє адаптивність до надзвичайних умов воєнного стану та здатність забезпечувати поступальний прогрес. Водночас подальший розвиток антикорупційної політики потребує посилення координації між органами влади, забезпечення незворотності реформ, інтеграції секторального та цифрового підходів у нову Антикорупційну стратегію на 2026–2030 роки, а також формування ефективних механізмів забезпечення доброчесності повоєнної відбудови в контексті досягнення стратегічної мети – повноправного членства України в Європейському Союзі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко О. С. Корупційні прояви в оборонному секторі в умовах воєнного стану та післявоєнний період: характеристика та заходи нівелювання. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2023. Вип. 79. С. 323–328. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.79.50>. URL: <https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/284793/278853> (дата звернення: 15.04.2026).
2. Виховання доброчесності та боротьба з корупцією в оборонному секторі : збірник матеріалів / Женевський центр демократичного контролю над збройними силами (DCAF). Женева, 2015. URL: https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/UKR_Compendium_Text.pdf (дата звернення: 15.04.2026).
3. Вільчинська В. М. та ін. Корупційні ризики у публічних закупівлях: огляд, класифікація та роль електронної системи Prozorro. Вчені записки КНЕУ. 2025. Вип. 41(4). URL: [https://vz.kneu.ua/download/2025/41\(4\).14/](https://vz.kneu.ua/download/2025/41(4).14/) (дата звернення: 15.04.2026).
4. Відбудова України: до платформи DREAM уже долучилися майже 1300 громад / Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3946689-vidbudova-ukraini-do-platformi-dream-uze-dolucilisa-majze-1300-gromad.html> (дата звернення: 16.04.2026).
5. Головкін Б. Механізм запобігання корупції. URL: https://law.karazin.ua/resources/doks2021/korupcia/holovkin_mekhanizm_zapobihannia_koruptsii.pdf (дата звернення: 15.04.2026).
6. Державна антикорупційна програма: дашборд моніторингу / Національне агентство з питань запобігання корупції. URL: <https://dap.nazk.gov.ua/> (дата звернення: 15.04.2026).
7. Державна антикорупційна програма: модуль моніторингу / Національне агентство з питань запобігання корупції. URL: <https://dap.nazk.gov.ua/module/> (дата звернення: 15.04.2026).

8. Звіт Єврокомісії 2025: оцінка прогресу України у сфері запобігання та боротьби з корупцією / НАЗК. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/zvit-evrokomisii-2025-otsinka-progresu-ukrainy-u-sferi-zapobigannya-ta-borotby-z-korupsiyeu/> (дата звернення: 14.11.2025).

9. Корупційні ризики в Україні: актуальні шляхи їх недопущення та подолання : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції / СІПЛ. Київ, 2024. URL: https://sipl.com.ua/wp-content/uploads/2024/10/conf_SIPL_law_2024_%D0%905_%D0%94%D0%A0%D0%A3%D0%9A_.pdf (дата звернення: 16.04.2026).

10. Корупційні ризики залучення та використання міжнародної допомоги у сфері безпеки й оборони України. Актуальна правова платформа. 2024. № 88. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/04/88.pdf> (дата звернення: 16.04.2026).

11. Корупція в Україні 2025: розуміння, сприйняття, поширеність / НАЗК. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/media/korupsiya-v-ukraini-2025-rozuminnya-spruyunyattya-poshyrenist/> (дата звернення: 15.04.2026).

12. Матвієнко І. В. Стратегії запобігання корупції в Україні: інтеграція правового регулювання та громадської участі для забезпечення економічного розвитку. Економіка та суспільство. 2025. Вип. 12(25). С. 45–53. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-25-6>. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2025/12/12.25._topic_Iryna-V.-Matvieienko-45-53-1.pdf (дата звернення: 15.04.2026).

13. Моніторинг способу життя суб'єктів декларування / Alertes. URL: <https://alertes.com.ua/monitoring-nazk/> (дата звернення: 15.04.2026).

14. Муляр Г. В., Подгорець С. В. Взаємодія органів по боротьбі з корупцією під час перевірки відомостей в електронних деклараціях. DICTUM FACTUM. 2024. № 2 (16). С. 276–282.

15. Обсяг конкурентних закупівель в Україні зріс з 616,8 мільярда у 2023 році до 841 мільярда гривень у 2024 році / ProZorro. URL: <https://prozorro.gov.ua/uk/news/obsyag-konkurentnyh-zakupivel-v-ukrayini-zris-z-6168->

milyarda-u-2023-roci-do-841-milyarda-gryven-u-2024-roci (дата звернення: 15.04.2026).

16. Підсумки Конференції з питань відновлення України URC2025 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/en/news/pidsumky-konferentsii-z-pytan-vidnovlennia-ukrainy-urc2025> (дата звернення: 16.04.2026).

17. Повноваження НАЗК / Національне агентство з питань запобігання корупції. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/povnovazhennya-nazk/> (дата звернення: 15.04.2026).

18. Показники діяльності департаменту / НАЗК. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/pokaznyky-diyalnosti-departamentu/> (дата звернення: 15.04.2026).

19. Про DREAM / Міністерство розвитку громад та територій України. URL: <https://dream.gov.ua/ua/info/about-dream> (дата звернення: 16.04.2026).

20. Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки : Закон України № 2322-IX від 20 червня 2022 р. Відомості Верховної Ради України. 2022. № 38. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20> (дата звернення: 15.04.2026).

21. Про запобігання корупції : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 15.04.2026).

22. Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 4 березня 2023 р. № 220 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-п#Text> (дата звернення: 12.12.2025).

23. Результати роботи НАЗК за 2025 рік: моніторинг і контроль за виконанням актів законодавства про конфлікт інтересів / НАЗК. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/rezultaty-roboty-nazk-za-2025-rik-monitoring-i-kontrol-za-vykonanniam-aktiv-zakonodavstva-pro-konflikt-interesiv/> (дата звернення: 15.04.2026).

24. Результати роботи НАЗК за 2025 рік: моніторинг способу життя і контроль щодо повноти заповнення декларацій / НАЗК. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/rezultaty-roboty-nazk-za-2025-rik-monitoring-sposobu-zhyttya-i-kontrol-schodo-povnoty-zapovnennya-deklaratsiy/> (дата звернення: 15.04.2026).

25. Результати роботи НАЗК за 2025 рік: повні перевірки декларацій / НАЗК. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/rezultaty-roboty-nazk-za-2025-rik-povni-perevirky-deklaratsiy/> (дата звернення: 15.04.2026).
26. Результати роботи НАЗК у 2025 році / Radnuk. URL: <https://radnuk.com.ua/novyny/rezultaty-roboty-nazk-u-2025-rotsi/> (дата звернення: 15.04.2026).
27. Рябченко Т. О., Стеблянко А. В. Електронне декларування як ефективний засіб запобігання корупції в органах місцевого самоврядування. Правові горизонти. 2017. Вип. 5(18). С. 14–19.
28. Сильні інституції, цифрові інструменти, фокус на сферах найвищого ризику – Голова НАЗК про нову Антикорупційну стратегію / НАЗК. 09.12.2025. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/sylni-instytutsii-tsyfrovi-instrumenty-fokus-na-sferah-nayvyschogo-ryzyku-golova-nazk-pro-novu-antykoriupsiynu-strategiyu/> (дата звернення: 15.04.2026).
29. Сірик З. О., Косяненко П. Г. Цифрові рішення в запобіганні корупції на публічній службі в Україні. Регіональна економіка. 2025. № 2. С. 19–28. URL: http://re.gov.ua/re202502/re202502_019_SirykZO,KosyanenkoPH.pdf (дата звернення: 15.04.2026).
30. Стеблянко А. В., Резнік О. М. Електронне декларування як форма контролю за діяльністю працівників правоохоронних органів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2017. С. 160–163.
31. Стратегічний огляд оборонних закупівель: Україна – НАТО / Statewatch. URL: <https://statewatch.org.ua/publications/analiz-vykonannia-stratehichnoho-ohliadu-oboronnykh-zakupivel-ukraina-nato/> (дата звернення: 15.04.2026).
32. Україна вдосконалює механізми запобігання конфлікту інтересів та інструменти фінансового контролю: результати оцінки ОЕСР / НАЗК. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/ukraina-vdoskonalyue-mehanizmy-zapobigannya-konfliktu-interesiv-ta-instrumenty-finansovogo-kontrolyu-rezultaty-otsinky-oesr/> (дата звернення: 15.04.2026).

33. Черненко І. Електронне декларування як новітній інструмент боротьби з корупцією в Україні. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2017. Вип. 2. Том 2. С. 59–62.

34. Цифрові послуги заощадили українцям і державі 184 млрд грн: результати дослідження / Дія. URL: <https://diia.gov.ua/news/tsyfrovi-posluhy-zaoshchadyly-ukraintsiam-i-derzhavi-184-mlrd-hrn-rezultaty-doslidzhennia> (дата звернення: 15.04.2026).

35. Цифровізація проти корупції – як Дія заощаджує державі 7,4 млрд грн на рік / Міністерство цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/technologies/tsifrovizatsiya-proti-koruptsii-yak-diya-zaoshchadzhue-derzhavi-74-mlrd-grn-na-rik> (дата звернення: 15.04.2026).

36. Щотижневий аналіз (05–11 лютого 2025 року) / Право. URL: <https://pravo.org.ua/analytical-materials/shhotyzhnevyyj-analiz-05-11-lyutogo-2025-roku-2/> (дата звернення: 15.04.2026).

37. Антикорупційна стратегія на 2026–2030 роки: шлях від ідеї до комплексного державного рішення / НАЗК. 09.04.2026. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/85143/> (дата звернення: 15.04.2026).

38. Аналіз проєкту Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки / Transparency International Ukraine. 31.03.2026. URL: <https://ti-ukraine.org/news/analiz-proyektu-antykoruptsijnoyi-strategiyi-na-2026-2030-roky/> (дата звернення: 15.04.2026).

39. Які антикорупційні кроки має здійснити Україна у 2025 році? / Transparency International Ukraine. URL: <https://ti-ukraine.org/news/yaki-antykoruptsijni-kroky-maye-zdijsnyty-ukrayina-u-2025-rotsi/> (дата звернення: 26.12.2025).

40. Як українські міста використовують систему відновлення DREAM / Transparency International Ukraine. 2025. URL: <https://ti-ukraine.org/research/yak-ukrayinski-mistavykorystovuyut-systemu-vidnovlennya-dream/> (дата звернення: 16.04.2026).

41. ДАП на 2023–2025 роки: реалізовано майже 75 % заходів, що підлягали виконанню / НАЗК. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/dap->

na-2023-2025-roky-realizovano-mayzhe-75-zahodiv-scho-pidlyagaly-vykonannyu/ (дата звернення: 15.04.2026).

42. OECD monitoring team noted Ukraine's progress in the field of anti-corruption policy: report details / НАЗК. URL: <https://nazk.gov.ua/en/news/oecd-monitoring-team-noted-ukraine-s-progress-in-the-field-of-anti-corruption-policy-report-details/> (дата звернення: 15.04.2026).

43. Врегулювання конфлікту інтересів / Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/conflict_of_interest-688 (дата звернення: 15.04.2026).

44. European Commission Report 2024: Assessment of Ukraine's progress in preventing and combating corruption / НАЗК. URL: <https://nazk.gov.ua/en/en/european-commission-report-2024-assessment-of-ukraine-s-progress-in-preventing-and-combating-corruption/> (дата звернення: 15.04.2026).

45. 9,58 млрд грн – економічний ефект від малої приватизації / Prozorro.Sale. 24.10.2024. URL: <https://prozorro.sale/news/2024/10/24/958-mlrd-grn-ekonomichnij-efekt-vid-maloy-privati/> (дата звернення: 15.04.2026).

46. AI in fighting corruption and promoting public integrity / OECD. Governing with Artificial Intelligence. Paris, 2025. URL: https://www.oecd.org/en/publications/2025/06/governing-with-artificial-intelligence_398fa287/full-report/ai-in-fighting-corruption-and-promoting-public-integrity_60f5c50a.html (дата звернення: 15.04.2026).

47. Biswas A. K., Tortajada C. From our ancestors to modern leaders, all do it: the story of corruption. The Conversation. 2018. URL: <https://theconversation.com/from-our-ancestors-to-modern-leaders-all-do-it-the-storyofcorruption-102164> (дата звернення: 15.04.2026).

48. Convention of 26 May 1997 on the fight against corruption involving officials of the European Communities or officials of Member States of the European Union / ECLAN. URL: <https://eclan.eu/en/eu-legislatory/convention-of-26-may-1997-on-the-fight-against-corruption-involving-officials-of-the-european-communities-or-officials-of-member-states-of-the-european-union> (дата звернення: 15.04.2026).

49. Convention on the fight against corruption involving officials of the European Communities or officials of Member States of the European Union. OJ C 195, 25.6.1997. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:41997A0625\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:41997A0625(01)) (дата звернення: 15.04.2026).

50. Corruption Perceptions Index 2023 / Transparency International. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2023> (дата звернення: 26.12.2025).

51. Corruption Perceptions Index 2025 / Transparency International. Berlin, 2026. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org/en/> (дата звернення: 15.04.2026).

52. Digitalisation for Growth, Integrity and Transparency (UK DIGIT) / Eurasia Foundation. 2025. URL: <https://www.eurasia.org/project/digitalisation-for-growth-integrity-and-transparency/> (дата звернення: 15.04.2026).

53. Directive (EU) 2017/1371 of the European Parliament and of the Council on the fight against fraud to the Union's financial interests by means of criminal law. OJ L 198, 28.7.2017. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32017L1371> (дата звернення: 15.04.2026).

54. Directive (EU) 2019/1937 of the European Parliament and of the Council on the protection of persons who report breaches of Union law. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32019L1937> (дата звернення: 15.04.2026).

55. E.U. Cuts Aid to Ukraine Over Corruption Concerns / The New York Times. 26.07.2025. URL: <https://www.nytimes.com/2025/07/26/world/europe/eu-ukraine-corruption-aid.html> (дата звернення: 16.04.2026).

56. EU legislation on anti-corruption / European Commission. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/democracy-eu-citizenship-anti-corruption/anti-corruption/eu-legislation-anti-corruption_en (дата звернення: 15.04.2026).

57. EU Network against Corruption / European Commission. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/democracy-eu-citizenship-anti-corruption/anti-corruption/eu-network-against-corruption_en (дата звернення: 15.04.2026).

58. European Anti-Fraud Office (OLAF) / European Commission. URL: https://commission.europa.eu/about/departments-and-executive-agencies/european-anti-fraud-office_en (дата звернення: 15.04.2026).
59. European Public Prosecutor's Office (EPPO) – Cooperation with Partners / OLAF Report 2022. URL: https://ec.europa.eu/olaf-report/2022/cooperation-with-partners/cooperation/european-public-office_en.html (дата звернення: 15.04.2026).
60. GRECO publishes horizontal study on political financing / Council of Europe. URL: <https://www.coe.int/en/web/greco/-/greco-publishes-horizontal-study-on-political-financing> (дата звернення: 15.04.2026).
61. GRECO's evaluations: about / Council of Europe. URL: <https://www.coe.int/en/web/greco/evaluations/about> (дата звернення: 15.04.2026).
62. GRECO's recent compliance reports / EUCRIM. URL: <https://eucrim.eu/news/grecos-recent-compliance-reports/> (дата звернення: 15.04.2026).
63. Groenendijk N. A principal-agent model of corruption. *Crime, Law and Social Change*. 1997. No. 27. P. 207–229. DOI: 10.1023/A:1008267601329.
64. Harnessing artificial intelligence (AI) for anti-corruption / Transparency International. Berlin, 2025. URL: https://knowledgehub.transparencycdn.org/kproducts/Harnessing-artificial-intelligence-for-anti-corruption_01.10.2025.pdf (дата звернення: 15.04.2026).
65. Jacobsen H. S. The *Acquis Communautaire*. Robert Schuman Centre Working Paper. URL: <file:///Users/makc/Downloads/rwp7jacobsen.pdf> (дата звернення: 15.04.2026).
66. Juszczak A., Sason E. The Directive on the Fight against Fraud to the Union's Financial Interests by means of Criminal Law (PFI Directive). EUCRIM. 2017. P. 80–87.
67. Klitgaard R. *Controlling Corruption*. Berkeley : University of California Press, 1988.
68. Lambsdorff J. G. The Organization of Anti-Corruption: Getting Incentives Right. In: Rotberg R., ed. *Corruption, Global Security and World Order*. Washington : Brookings Institution Press, 2009. P. 389–415.

69. Lukashuk O. The evolution of corruption theories as a prerequisite for the formation and implementation of state criminal law policy. ResearchGate. URL: <https://www.researchgate.net/publication/391785885> (дата звернення: 15.04.2026).

70. OECD Integrity and Anti-Corruption Review of Ukraine / Organisation for Economic Co-operation and Development. Paris, 2025. URL: https://www.oecd.org/en/publications/2025/05/oecd-integrity-and-anti-corruption-review-of-ukraine_4d9e5ab7.html (дата звернення: 15.04.2026).

71. Outcome Document of the Ukraine Recovery Conference URC2022 «Lugano Declaration». Lugano, 4–5 July 2022. URL: https://uploads-s.s.l.w.e.b.f.l.o.w.s.o.m/621f88db25fbf24758792dd8/62c68e41bd53305e8d214994_URC2022%20Lugano%20Declaration.pdf (дата звернення: 16.04.2026).

72. Parliament approves €90 billion Ukraine support loan package / European Parliament. 06.02.2026. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20260206IPR33903/parliament-approves-EU90-billion-ukraine-support-loan-package> (дата звернення: 16.04.2026).

73. Parliament greenlights EU anti-corruption rules / European Parliament. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20260323IPR38831/parliament-greenlights-eu-anti-corruption-rules> (дата звернення: 15.04.2026).

74. Progress in Ukraine's Anti-Corruption Efforts / Basel Institute on Governance. March 2025. URL: https://baselgovernance.org/sites/default/files/2025-03/Progress_inUkraines_AC_efforts_March%202025_UA%20version.pdf (дата звернення: 16.04.2026).

75. Recommendation Rec(2003)4 of the Committee of Ministers to member states on common rules against corruption in the funding of political parties and electoral campaigns / Council of Europe. URL: <https://search.coe.int/cm> (дата звернення: 15.04.2026).

76. The corruption phenomenon through the ages / IntechOpen. URL: <https://www.intechopen.com/chapters/84674> (дата звернення: 15.04.2026).

77. The PIF Convention and its Protocols. OJ C 316, 27.11.1995; OJ C 313, 23.10.1996; OJ C 221, 19.7.1997.

78. Treaty on the Functioning of the European Union (TFEU). OJ C 326, 26.10.2012. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT> (дата звернення: 15.04.2026).

79. Ukraine Facility: Performance and Reporting / European Commission. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/performance-and-reporting/programme-performance-statements/ukraine-facility_en (дата звернення: 16.04.2026).

80. Ukraine – Fifth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA5): February 2022 – December 2025 / World Bank, United Nations, European Union. Washington, 2026. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2026/02/23/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released> (дата звернення: 16.04.2026).

81. Ukraine: publication of the fourth round addendum to the second compliance report / GRECO, Council of Europe. URL: https://www.coe.int/en/web/greco/home/-/asset_publisher/lxOP5Yph48Zi/content/ukraine-publication-of-the-fourth-round-addendum-to-the-second-compliance-report (дата звернення: 15.04.2026).

82. Ukraine Report 2025 : European Commission, Enlargement and Eastern Neighbourhood. Brussels, 2025. 120 p. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/171154948-122-4d10-8a06-2cf275eecd7_en (дата звернення: 15.04.2026).

83. Ukraine successfully completes its screening process / European Commission. 30.09.2025. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/news/ukraine-successfully-completes-its-screening-process-2025-09-30_en (дата звернення: 16.04.2026).

84. Van Ballegooij W. Protecting the EU's Financial Interests through Criminal Law: the Implementation of the 'PIF Directive'. EUCRIM. 2021. P. 177–181.

85. Vilela B. Anti-corruption acquis in the European Union: an analysis from 1997 to 2026. EUCRIM. 2024. URL: <https://eucrim.eu/media/articles/pdf/eucrim-article-2024-022.pdf> (дата звернення: 15.04.2026).

86. Wilkins K. Reconstructing Ukraine: Context-Tailored Approaches to Corruption / Global Initiative Against Transnational Organized Crime. Geneva, 2023. URL: <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2023/10/Katherine-Wilkins-Reconstructing-Ukraine-context-tailored-approaches-to-corruption-UKRAINIAN-GI-TOC-October-2023.pdf> (дата звернення: 16.04.2026).

87. Zapata M. Institutional approaches to the principal-agent problem in anti-corruption policy. IACA Research Paper. No. 07. URL: https://www.iaca.int/media/attachments/2020/01/09/research_paper_07_martin_zapata_final.pdf (дата звернення: 15.04.2026).

88. European Parliament Resolution on the implementation of the Directive (EU) 2019/1937. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-10-2025-0175_EN.html (дата звернення: 15.04.2026).

89. GRECO Evaluation – Austria, Third Round. URL: file (дата звернення: 15.04.2026).

90. GRECO Evaluation – Denmark. URL: <https://www.ft.dk/samling/20201/almindel/reu/spm/1152/svar/1793965/2415769.pdf> (дата звернення: 15.04.2026).

91. GRECO Evaluation – Liechtenstein, Third Round, Part II. URL: <https://www.llv.li/serviceportal2/amtsstellen/amt-fuer-auswaertige-angelegenheiten/bekaempfung-von-korruption/greco-third-evaluation-round-part-ii.pdf> (дата звернення: 15.04.2026).

92. Transparency International. Corruption Perceptions Index 2024. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2025> (дата звернення: 15.04.2026).